

Onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde kinderen

Juni 2011

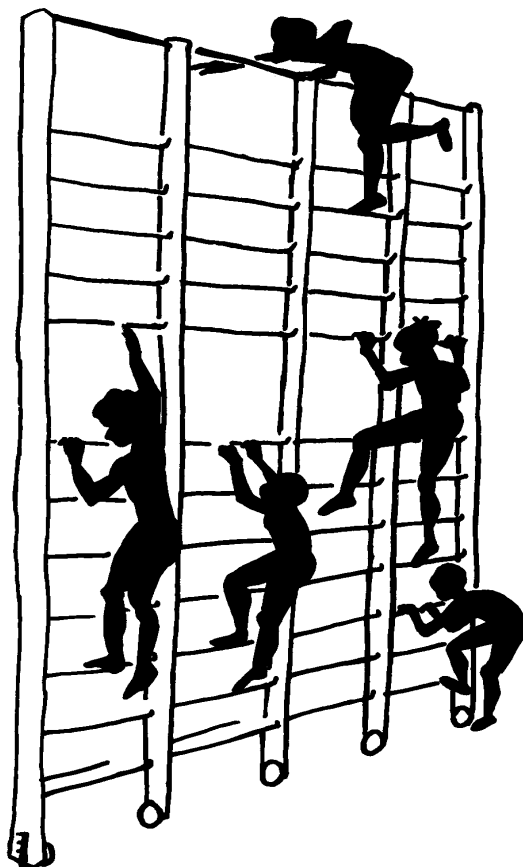
Jeanne van de Ven-Dapperen

Studentnr. R2149645

Begeleider: Klaas-Jan Kuper

Opleiding: Master Special Educational Needs

Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg

Dankwoord

Ik wil alle mensen danken voor de hulp en de medewerking die ze gegeven hebben aan mijn onderzoek, met name mijn critical friends John en Ingrid. Zij hebben mij geholpen en ondersteund met het beschrijven van de theorie en het verwerken van de gegevens.

Verder ook dank aan mijn collega's van de werkgroep (hoog)begaafdheid voor hun inzet en bereidheid mee te werken aan het opzetten van een pilotgroep om de theorie te kunnen toetsen aan de praktijk.

En last but not least; dank aan mijn man, die toch heel veel avonden en dagen in het weekend alleen heeft moeten doorbrengen, omdat ik met mijn studie bezig was.

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
Inleiding	7
Hoofdstuk 1: aanleiding en probleemstelling	9
1.1 Aanleiding	9
1.2 Doelstelling van en in het onderzoek	10
1.3 Onderzoeksvraag en deelvragen	10
1.4 Huidige situatie	11
1.5 Gewenste situatie	11
1.6 Theoretische probleemverkenning	12
1.7 Hoe ver denk ik met mijn onderzoek te komen?	12
1.8 Wat is er al bekend/gedaan omtrent dit onderwerp?	12
1.9 Belang voor de omgeving en voor mezelf	12
Hoofdstuk 2 : Theoretische onderbouwing	14
2.1 Wat is hoogbegaafdheid?	14
2.2 Verschillende typen hoogbegaafde leerlingen	16
2.3 Zicht op onderpresteren	17
2.4 Hoe kenmerkt zich een hoogbegaafde leerling	17
2.5 Wat is de rol van de leerkracht?	18
2.6 Signalering	19
Hoofdstuk 3; Onderzoeksmethodologie	20
1.1 opbouw onderzoek en doelgroep	20
3.1.1 literatuurstudie	21
3.1.2 informeel gesprek en vragenlijsten	21
3.1.3 oudergesprekken	22
3.2 mate van betrouwbaarheid	23
3.3 ethische aspecten	23

Hoofdstuk 4: Data analyse en resultaten	24
4.1 deelvraag 3	24
4.1.vraag 3a	24
4.1.vraag 3b	28
4.2 deelvraag	30
 Hoofdstuk 5: Conclusies	 34
5.1 kennis en inzicht	34
5.2 signalering	35
5.3 vaardigheden/competenties leerkracht	36
5.4 onderwijsbehoeften volgens literatuur	37
5.5 onderwijsbehoeften volgens kinderen	38
5.6 aanbevelingen	39
 Hoofdstuk 6 :Evaluatie onderzoek en reflectie	 40
 Literatuurlijst	 43
 Bijlagen:	
Bijlage 1 uitleg compacten en verrijken	45
Bijlage 2 bevindingen pilotgroep t.a.v. SIDI-R en DHH	47
Bijlage 3 profielen	49
Bijlage 4 checklist onderpresteerders	51
Bijlage 5 semigestructureerde vragenlijst	52
Bijlage 5a vragenlijst kinderen	53
Bijlage 6 vragenlijst ouders	56
Bijlage 7 vragenlijst signalering ouders	58
Bijlage 7a vragenlijst signalering leerkracht	59
Bijlage 8 analyse signalering DHH	60
Bijlage 9 schoenendoosmodel	61
Bijlage 10 woordelijke transcriptie gesprekken	62
Bijlage 11 kwantitatieve gegevens kinderen	64
Bijlage 12 kwantitatieve gegevens ouders	66
Bijlage 13 competenties leerkrachten	68
Bijlage 14 conclusies en grafieken DHH (leerlingen)	69
Bijlage 15 competenties t.a.v. signalering en diagnostiek	71

Samenvatting

Dit is het verslag van het praktijkonderzoek dat ik heb uitgevoerd voor mijn Master opleiding als Intern begeleider Bij Fontys OSO te Eindhoven.

Het is een onderzoek naar de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde kinderen op de school waar ik werkzaam ben als groepsleerkracht en intern begeleider.

In de visie van onze school staat dat wij het belangrijk vinden om ons onderwijsaanbod en de manier waarop we dat aanbieden aan te laten sluiten op de onderwijsbehoeften van kinderen. Tijdens mijn werkzaamheden als IB-er en leerkracht merk ik dat bovenstaande uitspraak vooral geldt voor de wat zwakkere leerlingen. Op het gebied van (hoog)begaafdheid is er nog geen beleid ontwikkeld. Leerkrachten hebben nog te weinig kennis van het signaleren en diagnosticeren, er is geen eenduidigheid in het begeleiden van deze kinderen. Te vaak wordt naar nóg maar een extra werkblad met een wat moeilijker opdracht gegrepen. Echter, zo wordt alleen maar nadruk gelegd op de intellectuele capaciteiten van het (hoog)begaafde kind, terwijl juist de aspecten creativiteit en motivatie heel belangrijk zijn in de ontwikkeling van (hoog)begaafdheid.

Om hier verandering in te brengen is het van belang om te weten wat de (hoog)begaafde kinderen zelf als onderwijsbehoeften aangeven en hoe kunnen wij als school daar aan tegemoet komen.

Om antwoord te kunnen krijgen op deze vraag heb ik mijn onderzoek verdeeld in 3 deelvragen:

2. Wat zegt de literatuur over de onderwijsbehoefte van (hoog)begaafde kinderen?
3. Welke onderwijsbehoeften geven de (hoog)begaafde kinderen zelf aan?
4. Wat hebben de leerkrachten nodig om bij de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde kinderen aan te sluiten?
 - a. In hoeverre hebben de leerkrachten kennis van en inzicht in de methodieken m.b.t. hoogbegaafdheid.

- b. Hoe signaleer je (hoog)begaafde kinderen en wat levert het gebruik van een signaleringsinstrument op.
- c. Welke vaardigheden/competenties hebben zij nodig om deze leerlingen te begeleiden.

Door literatuurstudie, een opgestarte signaleringsprocedure en gesprekken met (hoog)begaafde kinderen en hun ouders heb ik kennis en nieuwe inzichten gekregen over de behoeften van (hoog)begaafde kinderen. Ik maak deel uit van de werkgroep (hoog)begaafdheid op de school waar ik werkzaam ben. Deze werkgroep wil, mede door good-practise, de rest van het team enthousiasmeren zodat er een breed draagvlak komt in het opstellen van een beleidsplan t.a.v. het werken/begeleiden van (hoog)begaafde kinderen. Ik heb hierdoor in de praktijk al interventies uit kunnen voeren, zodat ik kon vergelijken of de theorie wel overeenkomt met de praktijk.

Ik zal mijn onderzoek afsluiten met een aantal aanbevelingen naar mijn school.

"With a good heredity, nature deals you a fine hand at cards; and with a good environment, you learn to play the hand well. (Walter C. Alvarez)"

*(Goede genen betekent dat Moeder Natuur je een handvol goede kaarten geeft.
In een goede omgeving zul je leren om goed te spelen met je kaarten)*

Inleiding:

Basisschool De Stokland biedt onderwijs aan kinderen van 4 tot 12 jaar. Wij vinden het belangrijk om ons onderwijsaanbod en de manier waarop we dit aanbieden steeds kritisch te toetsen aan wat kinderen in deze tijd nodig hebben. Daarom zijn we als school voortdurend in beweging en in ontwikkeling. Bs¹. De Stokland wil een school zijn waar kinderen en leerkrachten zich optimaal, en naar eigen vermogen, kunnen ontwikkelen op cognitief, sociaal emotioneel, motorisch en creatief gebied.

Ontwikkeling van zelfstandigheid, eigen verantwoordelijkheid en initiatief nemen vinden wij daarbij erg belangrijk.

Er is de laatste jaren steeds meer aandacht gekomen voor kinderen met bovengemiddelde talenten, de zgn. hoog- of meerbegaafden. Toch zien we dat scholen vaak niet in staat zijn om hoog- of meerbegaafde kinderen een uitdagend/passend onderwijsaanbod te geven en gebruik te maken van hun talenten en hun optimale ontwikkelingskansen te bieden. Ook als er op scholen al gewerkt wordt met het compacten² en verrijken³ van de leerstof (bijlage 2), dan nog biedt dat de kinderen niet voldoende uitdaging. Deze kinderen hebben naast uitdaging ook contact met “gelijkgestemden” nodig die op een soortgelijke wijze denken en leren.

Soms kunnen kinderen ook “last hebben” van hun hoogbegaafdheid. Dit kan zich uiten in onderpresteren, demotivatie, faalangst, werkhoudingproblemen of sociaal-emotioneel niet goed functioneren wat zich weer kan uiten in gedragsproblemen. Dit laatste bv. is terug te zien bij een leerling uit de bovenbouw die gedragsmatig steeds minder goed te hanteren is in de groep; hij ondermijnt het gezag van de leerkracht, is ongemotiveerd, raakt verzeild in conflictsituaties met klasgenootjes. Uit gesprekken met zowel de leerling als de ouders bleek dat hij behoefte had aan meer uitdaging van de leerstof. De leerling maakte in de praktijk

¹ basisschool

² leerlingen doen aan de lesinstructie mee, maar mogen tijdens de verwerking een aantal opdrachten overslaan

³ verdieping en verbreding van de leerstof

echter geen gebruik van de aangeboden verrijkingsstof. (Hij kon de extra stof niet inplannen in zijn schooltaken en wilde geen uitzondering zijn in de groep)

Op dat moment waren wij als school ook bezig met het nieuwe zorgconcept “1-zorgroute”; Passend onderwijs geven, tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van kinderen en dan niet alleen aan de zwakke leerlingen, maar ook aan kinderen die meer nodig hebben dan wat de methode hen aanbiedt. Vanuit mijn ervaring in het onderwijs weet ik dat je gebruik moet maken van je eigen en elkaars kwaliteiten, dat je soms door een andere bril moet kijken, en vooral beter moet kijken en luisteren naar waar kinderen behoefte aan hebben. Wat hebben de kinderen nu werkelijk nodig? Wat vraagt dat dan van een leerkracht, van de organisatie van de school, van het team, de directie, van de methodes en het gebruik daarvan?

Door middel van dit onderzoek verwacht ik meer expertise te krijgen over het onderwerp (hoog)begaafdheid. Met name over de behoefte van (hoog)begaafde kinderen zodat ons onderwijs beter kan afstemmen op de onderwijsbehoeften van deze kinderen.

Doordat ik meer expertise vergaar over het onderwerp (hoog)begaafdheid kan ik mijn collega's adviseren en zo mogelijk ondersteunen bij het onderwijs aan (hoog)begaafde kinderen.

De uitkomsten van mijn onderzoek zullen door de directie gebruikt worden om een beleidsplan te schrijven voor (hoog)begaafde kinderen op bs. De Stokland. Tot op heden is in het zorgbeleid niets opgenomen over de zorg voor (hoog)begaafde kinderen.

In mijn onderzoek gebruik ik de term (hoog)begaafd; hoog tussen haakjes om zo aan te duiden dat het zowel om hoogbegaafde kinderen als kinderen met een hoge intelligente capaciteiten gaat. De hoge capaciteiten zijn dan gecombineerd met creativiteit, een groot doorzettingsvermogen en een grote onderzoeksdrang.

Hoofdstuk 1: Aanleiding en probleemstelling

1.1 Aanleiding:

De zorg binnen bs. De Stokland heeft zich in het verleden voornamelijk gericht op de zwakkere leerlingen.

Dit is natuurlijk een goede zaak, deze kinderen hebben nu eenmaal extra zorg nodig, maar (hoog)begaafde leerlingen hebben ook recht op zorg. Er wordt door leerkrachten wel getracht extra hulp te bieden aan deze leerlingen, maar er zit nog geen echte doorgaande lijn in. In de groepen 1 en 2 worden kinderen gevolgd middels het observatie- en registratiemodel van KIIK om zodoende hun ontwikkeling goed in beeld te krijgen. Vanaf groep 1 worden kinderen ook gevolgd middels het Cito-LVS⁴ Vanuit het LVS wordt handelingsgericht gewerkt met groepsplannen.

De stappen die worden doorlopen zijn:

1. Verzamelen gegevens.
2. Selecteren van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.
3. Benoemen van specifieke onderwijsbehoeften.
4. Clusteren van leerlingen met gelijke specifieke onderwijsbehoeften.
5. Opstellen van het groepsplan.
6. Uitvoeren van het groepsplan

Met betrekking tot het klassenmanagement is gekozen om te werken met 3 subgroepen.

De kinderen worden ingedeeld op basis van de Cito-scores. De (hoog)begaafde kinderen zitten in subgroep 1. Deze kinderen krijgen verrijking en/of verdieping, wat op onze school inhoudt; zelfstandig werken met extra materiaal in de vorm van werkbladen. In de praktijk blijkt dat de (hoog)begaafde kinderen hier nog niet voldoende uitdaging aan hebben. Ze zijn snel klaar met hun extra taken en vragen de leerkracht wat ze dan mogen doen. Leerkrachten geven aan het moeilijk te vinden om deze leerlingen te bedienen, zowel met instructie als met leerstof.

Reden om te onderzoeken hoe wij, op bs. De Stokland, passend onderwijsaanbod kunnen realiseren, zodat er tegemoet gekomen wordt aan de onderwijsbehoeften van de (hoog)begaafde kinderen.

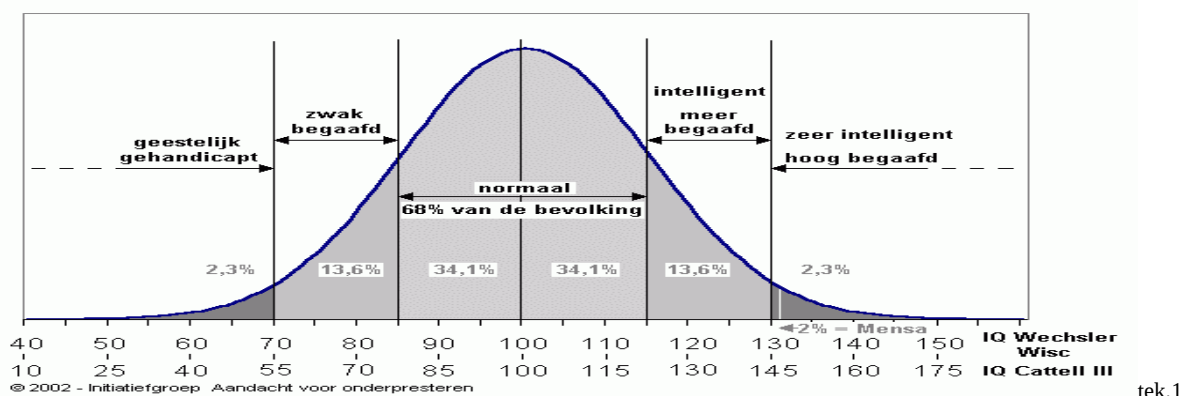
⁴ Cito-Leerlingvolgsysteem

1.2 De doelstelling van dit onderzoek: het onderzoeken van onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde kinderen, zodat de leerkrachten op bs. De Stokland weten wat zij aan kennis en vaardigheden moeten beheersen teneinde de (hoog)begaafde kinderen op school passend onderwijs te bieden. Aan het einde van dit onderzoek moet duidelijk zijn hoe er gesignaleerd gaat worden, welke handvatten leerkrachten nog nodig hebben (en wat mijn rol daarin kan zijn) en welke organisatievorm het beste aansluit bij de onderwijsbehoeften van de (hoog)begaafde leerlingen en de school.

Het doel in het onderzoek: Het onderzoek geeft antwoord op de vraag hoe kinderen die (hoog)begaafd zijn onderwijs aangeboden willen krijgen dat aansluit bij hun behoeften (en past binnen de context) en hoe dit te realiseren is binnen het klassenmanagement

1.3 Onderzoeksvraag en deelvragen

Uit statistische gegevens (bron: Gausscurve, 1994), zie tek. 1, is gebleken dat zo'n 2,3 % van je leerlingen op school hoogbegaafd en 10-15 % meerbegaafd is.

Dat betekent voor bs. De Stokland dat er respectievelijk 6 à 7 leerlingen hoogbegaafd en 27-34 leerlingen meerbegaafd kunnen zijn. Dit leidt tot de volgende vragen:” Hoe krijg ik die leerlingen in beeld? “ en “ Hoe kunnen we op de onderwijsbehoeften van deze leerlingen aansluiten?”

Mijn onderzoeksvraag luidt dan ook:

Hoe krijg ik zicht op en kan ik beter aansluiten bij de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde kinderen op bs. De Stokland.

Om deze vraag te kunnen beantwoorden zijn een aantal deelvragen van belang:

1. Wat zegt de literatuur over de onderwijsbehoefte van (hoog)begaafde kinderen?
2. Welke onderwijsbehoeften geven de (hoog)begaafde kinderen zelf aan?
3. Wat hebben de leerkrachten nodig om bij de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde kinderen aan te sluiten?
 - ✓ In hoeverre hebben de leerkrachten kennis van en inzicht in de methodieken m.b.t. hoogbegaafdheid?
 - ✓ Hoe signaleer je (hoog)begaafde kinderen: wat levert het gebruik van een signaleringsinstrument op?
 - ✓ Welke vaardigheden/competenties hebben zij nodig om deze leerlingen te begeleiden?

1.4 Huidige situatie

Bs. De Stokland is gestart met het opzetten van een werkgroep hoogbegaafdheid. Deze werkgroep bestaat uit de directie en 3 leerkrachten, waaronder de IB-er. Vanuit de werkgroep zijn leerkrachten benaderd met de vraag wie er denkt een (hoog)begaafde leerling in de klas te hebben en de vraag om deel te nemen aan een pilotgroep die uitzoekt welk signaleringsinstrument het beste bij de school past. De pilotgroep bestaat inmiddels uit 5 leerkrachten. We hebben gekozen voor de SIDI-R⁵ en het DHH⁶ als signaleringsinstrument. De pilotgroep is met deze 2 instrumenten aan de slag gegaan en middels verschillende studiemiddagen zijn de bevindingen teruggekoppeld naar de rest van het team. Hierbij is ook deskundigheidsbevordering naar het team aan bod geweest. Zie bijlage 1 en 2.

1.5 Gewenste situatie

Leerkrachten op bs. De Stokland beschikken over voldoende kennis en vaardigheden om (hoog)begaafde leerlingen te signaleren en diagnosticeren en zijn daardoor competent om tegemoet te komen aan de specifieke onderwijsbehoeften van deze leerlingen.

⁵ protocol voor signalering en diagnosticering van intelligente en (hoog)begaafde kinderen in het primair onderwijs

⁶ Digitaal Handelingsprotocol Hoogbegaafdheid

1.6 Theoretische probleemverkenning

De theoretische verkenning gebeurt middels literatuurstudie en daarbij maak ik gebruik van een beschrijvende probleemstelling; Ik breng gegevens in kaart (de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde kinderen) die de basis zullen vormen tot verandering.

1.7 Hoe ver denk ik met mijn onderzoek te komen?

Na afronding van het onderzoek heeft bs. De Stokland voldoende handvatten om in de toekomst (hoog)begaafde kinderen te signaleren, in hun onderwijsbehoeften te kunnen voorzien of althans daaraan tegemoet te komen. Er kan dan ook een besluit genomen worden over het organisatorisch aspect; welke materialen worden ingezet, wordt er gekozen voor een plusklas of komen er nog andere aanbevelingen?

Mijn rol in dit proces is leerkrachten begeleiden en ondersteunen bij het signaleren en diagnosticeren en onderzoeken hoe we de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde leerlingen kunnen laten aansluiten op onze onderwijspraktijk.

1.8 Wat is er al bekend/gedaan omtrent dit onderwerp?

Er is al veel onderzoek gedaan m.b.t. hoogbegaafdheid. Echter, de meeste onderzoeken zijn toegespitst op de leerkrachtvaardigheden die nodig zijn om kinderen met (hoog)begaafdheid te begeleiden. In dit onderzoek is dat een deelaspect. Dit onderzoek is gericht op het in beeld brengen van de onderwijsbehoeften van de (hoog)begaafde leerlingen, zodat het onderwijsaanbod daar, althans zo goed mogelijk, op afgestemd kan worden.

1.9 Belang voor de omgeving en voor mezelf

De inspiratie voor dit onderzoek haal ik vooral uit de kinderen zelf. Ik ben getriggerd door wat de mogelijkheden zijn om kinderen optimaal te inspireren en te motiveren het beste uit zichzelf te halen, te laten zien wat kan en ze daarin te begeleiden.

Door dit onderzoek krijg ik meer inzicht en kennis op het gebied van hoogbegaafdheid en kan ik als IB-er, leerkrachten een betere begeleiding en ondersteuning bieden op het gebied van signaleren, diagnosticeren en begeleiden van (hoog)begaafde leerlingen. In de praktijk blijken leerkrachten vaak handelingsverlegen te zijn in het bieden van extra begeleiding aan (hoog)begaafde kinderen. Er wordt meer vanuit de activiteit gedacht (welk extra werk kan ik inzetten) dan vanuit de behoefte en doelstelling. (wat heeft deze leerling nodig om een bepaald doel te kunnen bereiken) Middels de verzamelde gegevens wil ik de leerkrachten

deelgenoot maken van de, door de leerlingen benoemde, onderwijsbehoeften en ondersteuning bieden op welke wijze je aan deze behoeften tegemoet kunt komen, passend binnen de klassenorganisatie.

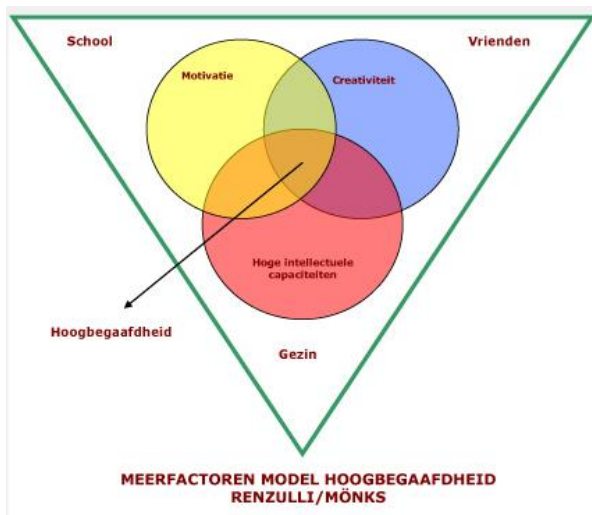
Hoofdstuk 2: Theoretische onderbouwing

2.1 Wat is hoogbegaafdheid?

Specialisten verschillen van mening over wat hoogbegaafdheid eigenlijk is en hoe intelligentie het beste gemeten kan worden. Een IQ⁷, is volgens Webb, Meckstroth & Tolan (*De begeleiding van hoogbegaafde kinderen*, 2005) maar één manier om een hoogbegaafd kind te identificeren. Andere manieren zijn ondermeer: schoolprestaties, creatief gedrag en beoordelingen van leraren en ouders. Een persoon kan creatief hoogbegaafd zijn zonder een IQ van boven de 130 te hebben. Belangrijker is dat met het kind rekening wordt gehouden en dat we als begeleiders en opvoeders mogelijkheden zien voor elk kind om te helpen zich evenwichtig te ontplooien. Systematisch screenen is hierbij belangrijk om ervoor te zorgen dat kinderen niet onder hun capaciteiten worden aangesproken.

Een minimale definitie van hoogbegaafdheid is een IQ hebben dat uitzonderlijk hoog is. Volgens de WISC⁸ is dat een IQ vanaf 130.

Met het triadische model stapte **Renzulli** (1985)) af van het begrip dat hoogbegaafdheid enkel over de intellectuele capaciteiten van een mens gaat. Ook creativiteit en motivatie vond hij van belang.

Het model van Renzulli en Mönks

⁷ intelligentie quotiënt

⁸ Wechsler Intelligence Scale for Children ,2002

Professor Mönks (1995) van het CBO⁹, verfijnde het model van Renzulli (1985), door er omgevingsfactoren aan toe te voegen.

Hij onderscheidt daarbij 3 belangrijke omgevingsfactoren. Zo spelen het gezin, de school en de vrienden van de leerling (peers) een belangrijke rol in de ontwikkeling en het tot uiting komen van de begaafdheid. Deze sociale factoren kunnen zowel een negatieve als een positieve uitwerking hebben op de ontwikkeling van het kind. Wanneer een leerling opgroeit in een gunstige (leer)omgeving, zal het zijn of haar begaafdheid beter kunnen laten zien. Bij een diagnostisch onderzoek dient dan ook niet alleen gekeken te worden naar de intelligentie, de creativiteit en de motivatie van de leerling, maar net zo belangrijk, ook naar de sociale omgevingfactoren (school, gezin en vrienden).

Het **multifactorenmodel van Heller (1992)** pakt wat Renzulli en Mönks (1995) hebben ontwikkeld samen, en voegt er de ideeën van Gardner (1999) aan toe (theorie over de meervoudige intelligentie).

Heller beschrijft het samenspel tussen (niet-cognitieve) persoonlijkheidskenmerken, begaafdheden, omgevingsfactoren en prestatiegebieden.

De definitie die Heller(1992) hanteert zegt; hoogbegaafden uiten hun talent niet alleen in uitzonderlijke prestaties, maar dat zij op grond van aanleg en een stimulerende omgeving makkelijker dan gemiddeld begaafde mensen tot die prestaties kunnen komen.

Hoogbegaafden die dat niet doen (wat we op grond van hun capaciteiten kunnen verwachten) zijn onderpresteerders.

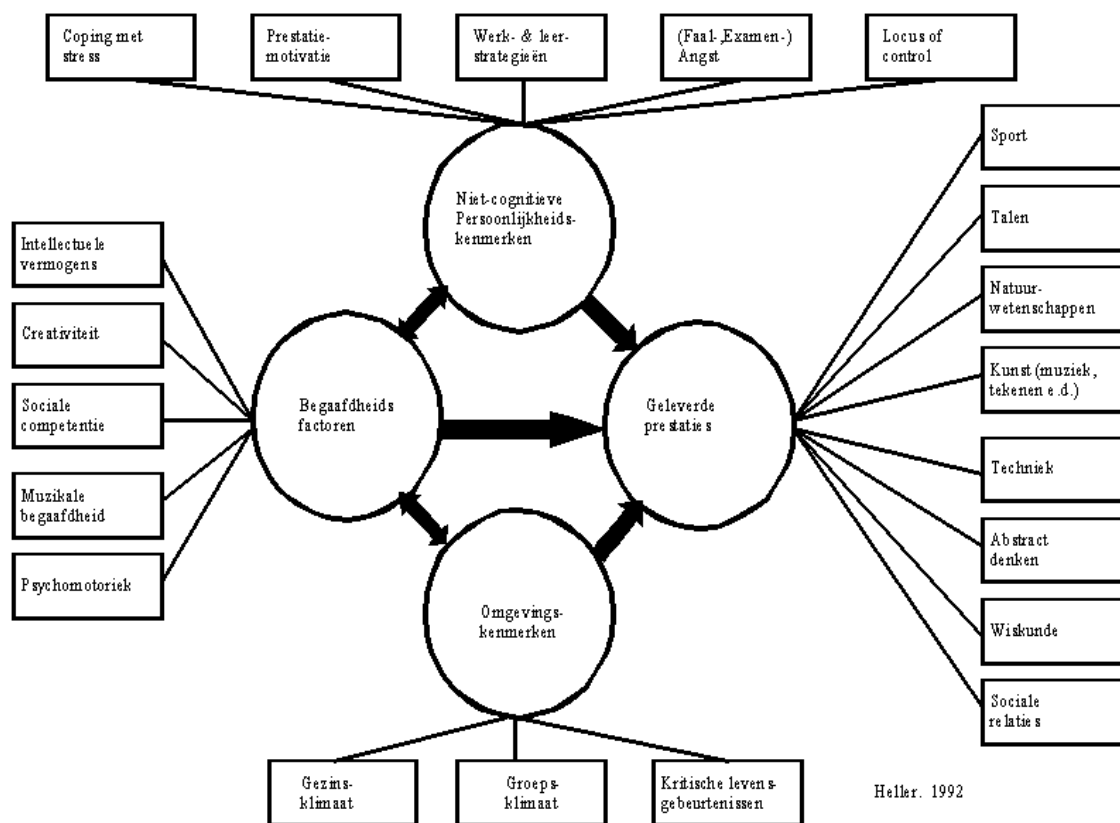
(bron: Drent en Van Gerven, *Professioneel omgaan met hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs*. Utrecht: Lemma, 2007.)

Door zijn model te bestuderen is het eventueel mogelijk om te achterhalen waarom een kind al dan niet moeite heeft met het ontwikkelen van zijn potenties.

Belangrijk is om wel voor ogen te houden dat ieder kind uniek is en een kind moet wel gelukkig zijn met het niveau van presteren.

(bron: Betts, G.T. & Neihart, M. (1988). vertaling: CBO-KUN. (centrum voor begaafdheidsonderzoek – Katholieke Universiteit Nijmegen

⁹ centrum voor begaafdheidsonderzoek

2.2 Verschillende typen hoogbegaafde leerlingen en hun onderwijsbehoeften

Kinderen uit de onderbouw, vooral in groep 1 en 2, zijn moeilijk te spiegelen aan de theorieën over hoogbegaafdheid. Hun ontwikkeling gaat nog sprongsgewijs. Toch zeggen Renzulli en Mönks (1995) dat kleuters wel moeten beschikken over de motivatie, creativiteit en hoge intelligentie, wil je kunnen spreken van (hoog)begaafdheid. Een goede begeleiding, voldoende uitdaging en stimulans, zowel vanuit school, thuis en peers is nodig om deze kinderen goed te laten ontwikkelen. Is dit niet het geval dan zal het kind zich snel aanpassen aan wat het in zijn omgeving ziet. In de literatuur valt verder te lezen dat er verschillende profielen van (hoog)begaafde leerlingen zijn. Ieder profiel heeft zijn eigen aanpak en behoeften. Dit valt te lezen in het schema van Betts & Neihart (1988).

Zij hebben zes typen hoogbegaafden beschreven waarna het COB deze verschillende profielen heeft en bewerkt en vertaald. (Alferink, 2008) Zie bijlage 3.

2.3 Zicht op onderpresteren

(Hoog)begaafde leerlingen krijgen op school niet altijd het gewenste onderwijsaanbod en de juiste begeleiding. Daardoor bestaat het gevaar dat zij gedemotiveerd raken, wat als gevolg kan hebben dat de leerling gaat onderpresteren of leer- en gedragsproblemen laat zien.

Veel voorkomende problemen zijn verveling, perfectionisme (inclusief faalangst), onzekerheid en hyperactiviteit. Ook psychosociale problemen als gepest worden op school, eenzaamheid, overgevoeligheid en een zwakke sociaal- emotionele ontwikkeling zijn problemen die voorkomen. Niet alleen voor het kind maar ook voor ouders en leerkrachten is onderpresteren vaak een lastig en moeilijk te hanteren probleem.

(van Gerven, *Handboek Hoogbegaafdheid*, 2009). Een goed hulpmiddel bij de signalering van onderpresteerders is een speciale checklist voor onderpresteerders. (Nelissen & Span, 1999) Zie bijlage 4.

Definitie van onderpresteren: onderpresteren is langdurig minder presteren dan op grond van iemands capaciteiten verwacht zou mogen worden (Kaufmann, 1991)

2.4 Hoe kenmerkt zich een (hoog)begaafde leerling?

Ieder kind is uniek. Dit is ook het geval bij (hoog)begaafde kinderen. Geen (hoog)begaafd kind is hetzelfde en de kenmerken zijn dan ook verschillend. Toch zijn er een aantal kenmerken die de gemiddelde (hoog)begaafde leerling heeft:

- Algemene intellectuele capaciteiten die zich daarin kenmerken dat kinderen in bepaalde mate beschikken over snelheid van begrip, waardoor zij met weinig aanwijzingen de kern van het probleem weten aan te pakken. Ze hebben een voorkeur om zich te oriënteren op de essentiële kenmerken van een probleem of taak zonder daarbij eerst uitleg te moeten hebben. Ze hebben het vermogen om uit algemene wetmatigheden zelf consequenties af te leiden. Daarnaast weten zij nieuwe informatie aan reeds aanwezige te koppelen en beschikken zij over een grote woordenschat en een goede zinsopbouw.
- Creativiteit dat zich uit in het kunnen maken van een eigen vorm, interpretatie of oplossing voor iets. Ze kunnen zich inleven in andere personen en dit zo uitbeelden dat het voor de andere persoon ook tot leven komt. Ook kunnen zij de gedachtegang van

een ander volgen (bv. wat zou er gebeuren als...) en daar oplossingen aan verbinden. Bij muziek kunnen ze een eigen interpretatie toevoegen en bij beeldende problemen kunnen ze een tekening maken waarin een eigen oplossing tot uiting komt. Ze zijn nieuwsgierig, wendbaar in hun denken en flexibel. Tevens beschikken ze over een grote mate van zelfstandigheid.

- **Motivatie en doorzettingsvermogen:** (Hoog)begaafde kinderen kunnen doelen voor zichzelf stellen en willen deze dan ook bereiken, ze streven naar een goed resultaat. Zij hebben een groot doorzettingsvermogen en hun motivatie maakt dat het probleem moet worden opgelost of het werkstuk moet af. Daarbij kunnen ze anderen motiveren door hun hoge betrokkenheid.

Het eerste kenmerk is vrij stabiel, de andere twee zijn afhankelijk van de omgeving, de activiteit zelf en de eigen belangstelling, (Mönks en Ypenberg, 1995).

Jonge (hoog)begaafde kinderen hebben al vaak een ontwikkelingsvoorsprong. Ouders geven regelmatig aan dat hun kinderen vaak sneller waren in hun ontwikkeling dan leeftijdsgenootjes. (als baby snel oogcontact, hebben het kruipen overgeslagen, vroeg praten en denken, weinig slaap, leren zichzelf lezen en schrijven aan, etc.) Belangrijk is dat het kind bovenstaande kenmerken langdurig laat zien en op verschillende plaatsen (Van Gerven, 2007)

2.5. Wat is de rol van de leerkracht?

Wat S. Drent en E. v. Gerven hierover in de literatuur aangeven (blz. 61 e.v.: S. Drent & e. V. Gerven; *Professioneel omgaan met hoogbegaafde kinderen in de basisschool*, 2007) staat uitgebreider beschreven in bijlage 13.

In eerste instantie moet de leerkracht vooral een positieve houding t.o.v. het verschijnsel (hoog)begaafdheid tonen, dit om te zorgen voor een goede interactie met de leerling. Voor de begeleiding van (hoog)begaafde leerlingen speelt de houding van de leerkracht een doorslaggevende rol. De interactie tussen leerkracht en leerling is sterk bepalend voor het welbevinden van de leerling (Kaput, 2001) Dit welbevinden is bepalend voor het zelfbeeld en daardoor voor de leerprestaties. Wederzijds vertrouwen, veiligheid, positieve feedback, het maken van onderlinge afspraken, lichaamstaal en het ruimte geven aan elkaar zijn voorwaarden voor een goede leeromgeving.

De leerling moet zich geaccepteerd voelen, m.a.w. de leerkracht moet de cognitieve mogelijkheden erkennen, ook al komen die niet altijd optimaal naar voren. De leerkracht zal niet alleen aan de leerresultaten maar ook aandacht aan het leerproces moeten geven. (het zogenaamde top-down¹⁰ werken)

2.6 Signalering:

Het is belangrijk om zo vroeg mogelijk met de signalering te beginnen. Dit kan meteen bij instroom op school of:

- Als ouders de indruk hebben dat hun kind hoogbegaafd is en het kind zich niet prettig voelt op school.
- Als de leerkracht zoveel eigenschappen bij een leerling waarneemt die wijzen op (hoog)begaafdheid.
- Of als de leerling minimaal 3 x op verschillende vakgebieden zeer hoge scores (A+ bij Cito LVS) laat zien.

Welke instrumenten kun je hiertoe gebruiken?

- Above leveltesting of doortoetsen
- SIDI-R (de Bruin, 2005)
- DHH (Drenth, 2005)
- Informatie vanuit derden (ouders, onderzoeken)

Beschrijving van SIDI-R en DHH is terug te lezen in bijlage 1.

¹⁰ Lesstof aanbieden vanaf het hogere abstractie-niveau. Beginnen met de einddoelen neer te zetten, aandachtspunten aan te geven en laat de leerlingen het werk doen.

Hoofdstuk 3: Onderzoeksmethodologie

De doelstelling in het onderzoek is antwoord krijgen op de onderzoeksvraag:

Hoe krijg ik zicht op en kan ik beter aansluiten bij de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde kinderen op bs. De Stokland.

Het beantwoorden van deze vraag gebeurt door een zgn. actieonderzoek. Volgens Ponte (2002) is een actieonderzoek een geheel van activiteiten van docenten die met behulp van technieken en strategieën van sociaalwetenschappelijk onderzoek reflecteren op hun eigen handelen en de situatie waarin dat handelen plaatsvindt en op basis van de zo verkregen inzichten hun handelen of de situatie waarin dat handelen plaatsvindt systematisch proberen te verbeteren. (Harinck 2007)

Middels dit actieonderzoek wordt de praktijksituatie onderzocht om inzicht te krijgen in de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde leerlingen en de kwaliteit van onderwijsaanbod aan deze kinderen te verbeteren.

De inzichten komen tot stand op basis van analyse en interpretatie van de verzamelde gegevens en gesprekken met kinderen en ouders als belangrijke informatiebronnen.

In hoofdstuk 1 zijn een aantal deelvragen geformuleerd die aangeven wat ik ga onderzoeken.

3.1 Opbouw onderzoek en doelgroep

De methodiek van dit onderzoek is op basis van gesprekken met kinderen en ouders, signaleringslijsten ingevuld door ouders en leerkrachten, vragenlijsten ingevuld door leerlingen en ouders en literatuurstudie. De reden hiervoor is dat de leerlingen die geïnterviewd worden, de ingang vormen tot het antwoord op de onderzoeksvraag. Door het aangeven van hun onderwijsbehoeften komen we te weten wat leerkrachten aan kennis en vaardigheden nodig hebben om aan de behoefte van de ze leerlingen te kunnen voldoen. De ingevulde signaleringslijsten geven extra informatie vanuit leerkrachten en ouders.

In de aanbevelingen zal ik aangeven wat de mogelijkheden voor bs. De Stokland kunnen zijn om in deze onderwijsbehoeften te kunnen voorzien, of althans tegemoet te komen. De resultaten kunnen tevens de basis vormen voor het te schrijven beleidsplan.

3.1.1 Literatuurstudie

Door middel van literatuurstudie wil ik kennis en inzicht verkrijgen in het begrip hoogbegaafdheid:

- Definitie van hoogbegaafdheid
- Welke signaleringsinstrumenten zijn er?
- Wat is compacten, verrijken en versnellen ?
- Wat zegt de literatuur over onderwijsbehoeften mbt (hoog)begaafdheid?
- Welke leerkrachtvaardigheden zijn er nodig?

Ik kan zodoende de antwoorden uit mijn verzamelde gegevens vergelijken met hetgeen de literatuur erover schrijft.

3.1.2 Informeel gesprek en vragenlijsten

Om de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde leerlingen in kaart te kunnen brengen is het van belang om met gesignaleerde of vermoeden van (hoog)begaafde kinderen in gesprek te gaan. Als techniek gebruik ik de waarnemingsmethode “bevragen¹¹”. (Harinck , 2008)

Hiervoor zal ik een semigestructureerde vragenlijst¹² opstellen. Zie bijlage 5.

Het informeel gesprek zal op video opgenomen worden, zodat ik er een woordelijke transcriptie van kan maken. Ik heb gekozen voor gesprekken en vragenlijsten omdat ik op deze manier meer validiteit in mijn onderzoek krijg. De leerlingen krijgen op verschillende momenten dezelfde soort vragen voorgespiegeld. De vragenlijsten voor ouders en kinderen bevatten eenzelfde soort vragen zodat ik deze goed met elkaar kan vergelijken. De vragen bestaan gedeeltelijk uit open en meerkeuzevragen.

In de vragenlijsten heb ik ook een aantal vragen verwerkt die betrekking hebben op het welbevinden van de leerlingen. Dit om te voorkomen dat er alleen naar de cognitieve behoeften van deze kinderen wordt gekeken.

De leerlingen die hiervoor in aanmerking komen zijn leerlingen waarvan de leerkracht het vermoeden heeft dat zij (hoog)begaafd zijn. Zij worden daarna gescreend d.m.v. het DHH.

¹¹ Bevragen is een vorm van waarnemen via interview, enquête, informeel gesprek, gestructureerde discussie

¹² Een deel van de vragen is vooraf vastgesteld, zodat je zeker weet dat ze in alle interviews aan de orde komen.

Het zijn 5 leerlingen uit de groepen 2,3,4,5 en 7. Deze spreiding geeft een redelijke betrouwbaarheid en kan ook als leidraad voor een doorgaande lijn binnen de school dienen. Ik verwacht door de gesprekken en ingevulde vragenlijsten meer zicht te krijgen op de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde kinderen. De vragen 2, 10, 11, 12, 13, 14 en 16 kunnen antwoord geven op mijn onderzoeksvraag.

3.1.3 Oudergesprekken met ouders van bovenstaande leerlingen

Om kinderen te kunnen signaleren is gebruik gemaakt van het signaleringsinstrument DHH. Om een diagnose van een kind te verkrijgen of er sprake is van (hoog)begaafdheid zijn er door ouders en leerkracht vragenlijsten ingevuld. Zie bijlage 7. Vanuit de diagnose en grafieken van het DHH die uit deze lijsten naar voren komen, wordt er samen met ouders gekeken naar overeenkomsten en verschillen op verschillende gebieden, te weten: leer- en persoonlijkheidseigenschappen, prestatiemotivatie, werk -en leerstrategieën, sociaal functioneren, zelfbeeld en perfectionisme.

Er wordt een sterkte/zwakte analyse gemaakt. De items waarop zorgelijk gescoord wordt zijn aandachts – en/of bespreekpunten tijdens het gesprek en kunnen zicht geven op de onderwijsbehoefte van de (hoog)begaafde kinderen .

Ouders hebben daarnaast nog een vragenlijst ingevuld die overeenkomt met de vragenlijst van de kinderen. Zie bijlage 6.

Verwerking van de gegevens, conclusies en aanbevelingen

Als de gesprekken en vragenlijsten klaar zijn, kan ik deze data analyseren, met elkaar vergelijken en hoop ik een antwoord op mijn onderzoeksvraag te krijgen.

In diagrammen en schema's worden de overeenkomsten en verschillen zichtbaar. Vanuit triangulatie¹³ (literatuur, de gesprekken met kinderen, ouders en leerkrachten en de vragenlijsten) verwacht ik een goed zicht te krijgen op de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde kinderen en aanbevelingen m.b.t. het begeleiden van (hoog)begaafde kinderen te kunnen doen voor de school.

¹³ het gebruik van meerdere gegevensbronnen, Harinck, 2007, *basisprincipes praktijkonderzoek*

3.2 Mate van betrouwbaarheid

Het voeren van gesprekken met kinderen is wat betreft betrouwbaarheid moeilijk te meten. Ik ben me ervan bewust dat het open karakter van de interviews de wetenschappelijke waarde ervan vermindert. Maar gesteund door de bevestiging van de theorie acht ik ze zeer van waarde. Een kind kan in een nieuwe situatie anders reageren als voorheen.

Om de betrouwbaarheid te verhogen heb ik daarom een vragenlijst gemaakt waarin sommige vragen op een andere manier gesteld worden om hetzelfde te kunnen meten.

Samen met de gesprekken die er met ouders gevoerd worden, de gegevens uit het DHH en de literatuur komt er vanuit deze triangulatie een goed beeld waar de behoefte van de leerlingen liggen en wat er nodig is om aan deze behoefte te kunnen voldoen.

3.3 Ethische aspecten (richtlijnen van Rob Boerman, 2008)

Er is voorafgaand aan het signaleren toestemming aan de betreffende ouders gevraagd om hun kind aan het onderzoek deel te laten nemen. Er is toestemming aan ouders gevraagd om de interviews op video op te nemen en in het belang van het onderzoek te gebruiken.

Er is vooraf aan ouders vermeld en toestemming gevraagd dat diagnostische gegevens met het team van bs. De Stokland besproken zullen worden ter professionalisering van het team.

Hoofdstuk 4 Data analyse en resultaten.

In hoofdstuk 3 is beschreven hoe de verzamelde gegevens zijn verkregen. Voor de data analyse is gebruik gemaakt van de resultaten uit de vragenlijsten en gesprekken, daarbij maak ik gebruik van kwantitatieve¹⁴ en kwalitatieve¹⁵ gegevens.

De gegevens uit de literatuur heb ik niet geanalyseerd; deze gebruik ik om mijn bevindingen uit de analyses te vergelijken. De resultaten zal ik in mijn conclusie verwerken.

De analyses zijn gerangschikt op volgorde van ondernomen acties. Deelvragen staan daardoor niet op volgorde.

4.1 Deelvraag 3: (opgesplitst in 2 onderdelen)

Wat hebben de leerkrachten nodig om bij de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde kinderen aan te sluiten?

a. In hoeverre hebben de leerkrachten kennis van en inzicht in de methodieken m.b.t. hoogbegaafdheid.

Om met (hoog)begaafdheid aan de slag te kunnen is er natuurlijk wel draagvlak vanuit school noodzakelijk en dan het liefst bottom-up (vanuit de werkvloer). Om te peilen of er behoefte vanuit het team is en welke kennis er al aanwezig is, hebben we een studiemiddag over het thema (hoog)begaafd georganiseerd.

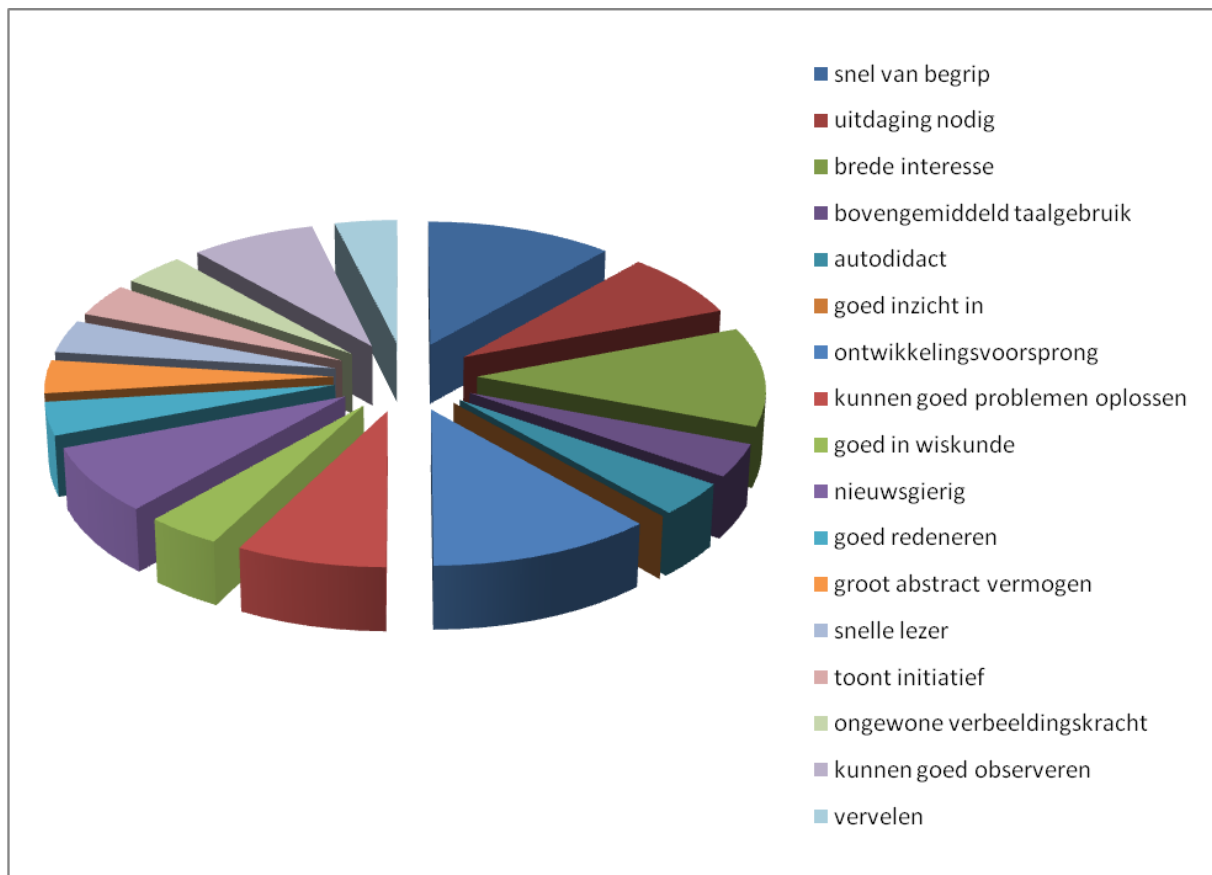
Tijdens de studiemiddag zijn onderstaande vragen aan de leerkrachten voorgelegd. De uitkomsten van de vragen zijn weergegeven in diagrammen.

Er hebben 12 leerkrachten aan de studiemiddag deelgenomen.

¹⁴ Meetbare gegevens, gegevens die ofwel direct in een getal zijn uitgedrukt, ofwel makkelijk tot getallen te herleiden zijn, Harinck 2007

¹⁵ Ongestructureerde gegevens; een brede verscheidenheid aan gegevens, die met elkaar gemeen hebben dat ze niet zo gemakkelijk te verwerken zijn. (bv. woorden die mensen opgeschreven hebben), Harinck, 2007

Benoem de eigenschappen/kenmerken van hoogbegaafdheid?

Analyse:

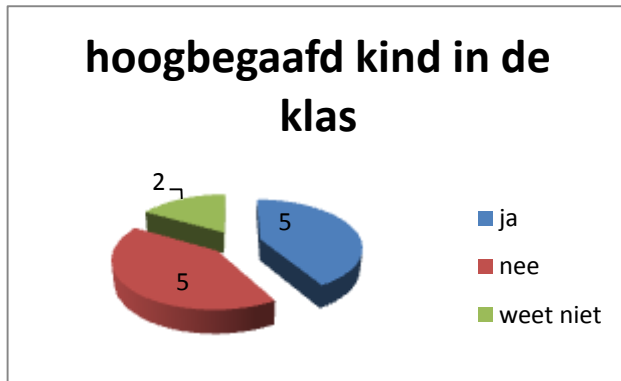
Er worden 7 specifieke kenmerken van de 21 door Eleonoor van Gerven benoemde kenmerken van hoogbegaafdheid genoemd. Te weten:

Snel van begrip- uitdaging nodig- brede interesse- bovengemiddeld taalgebruik- kunnen goed observeren- kunnen goed problemen oplossen- kunnen goed redeneren (valt eigenlijk onder taalgebruik)- ontwikkelingsvoorsprong.

Deelconclusie:

Er is nog niet zo heel veel kennis over de leer- en persoonlijkheidskenmerken van (hoog)begaafde leerlingen. Er worden veel kenmerken genoemd die ook van toepassing zijn op andere leerlingen.

Heb je het vermoeden zelf een (hoog)begaafd kind in de klas te hebben?

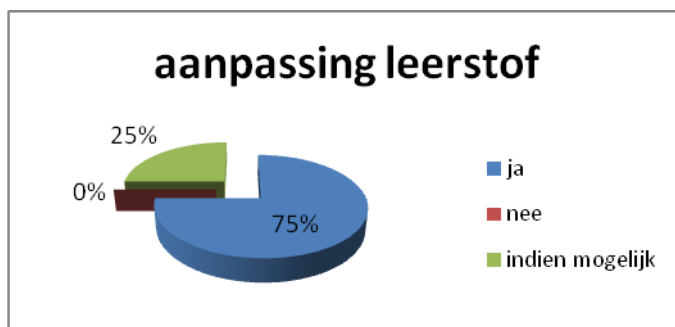
Analyse:

- Tijdens deze studiemiddag is van 1 leerling bekend dat zij (hoog)begaafd is. Deze leerling heeft een intelligentieonderzoek gehad. Van de overige leerlingen is nog niets bekend.
- De 5 leerkrachten die het vermoeden hebben een (hoog)begaafde leerling in de klas te hebben, geven elk 1 leerling aan. (Volgens de theorie zouden er tussen de 7 en 13 leerlingen op school aanwezig moeten/kunnen zijn)

Deelconclusie:

Leerkrachten hebben kinderen die A of A+ scoren bij Cito wel geclusterd in een groepje, maar daar geen verband gelegd met mogelijke (hoog)begaafdheid.

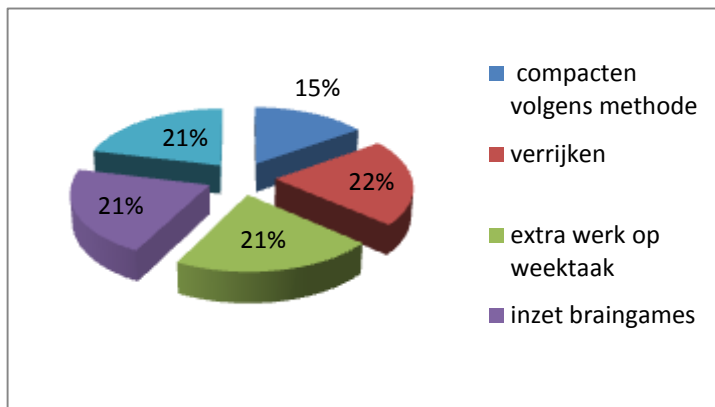
Pas je de leerstof voor de (hoog)begaafde leerlingen aan?

Analyse:

Alle leerkrachten geven aan de leerstof aan te passen: 75 % doet dit altijd en 25 % doet dit als het mogelijk is.

Zo ja, Wat doe je dan?

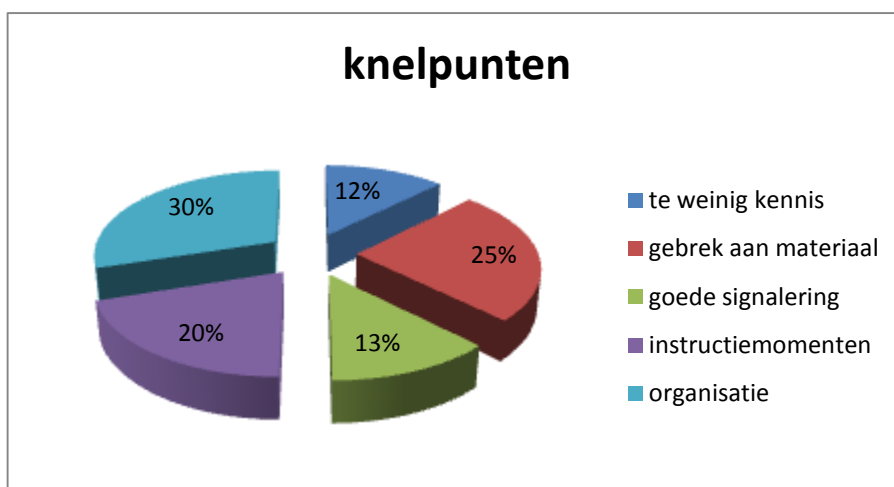
Analyse:

- 15% gebruikt de compacting vanuit de methode
- 22% gebruikt verrijkingstof
- 21 % zet extra werk op de weektaak
- 21 % maakt gebruik van denkspelletjes (braingames)
- 21 % haalt materiaal uit de andere groep (leerkrachten uit de groepen 1 en 2)

Deelconclusie:

Er is al veel differentiatie op het gebied van aanpassing van de leerstof.

Wat zijn voor jou knelpunten m.b.t het begeleiden van (hoog)begaafde kinderen?

Analyse:

- 12 % geeft aan te weinig kennis te hebben over hoogbegaafdheid
- 25 % heeft gebrek aan geschikt materiaal
- 13 % wil een goed signaleringsinstrument
- 20% kan geen instructiemoment voor (hoog)begaafde leerlingen vinden
- 30 % weet de begeleiding geen plaats binnen het klassenmanagement te geven.

Deelconclusie:

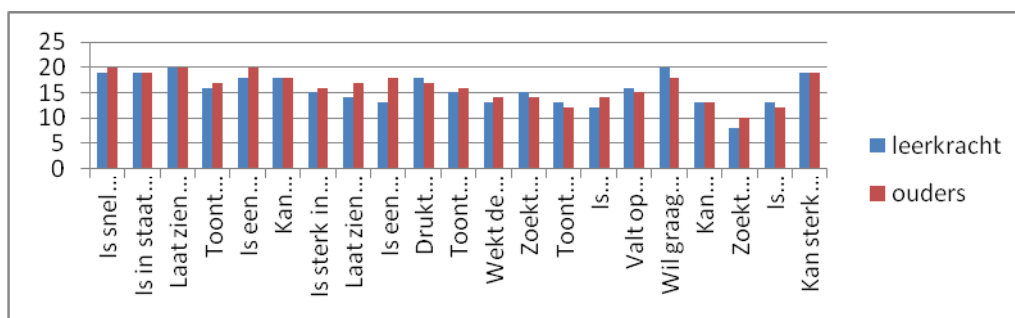
Knelpunten staan in relatie met elkaar: bij te weinig kennis kun je niet goed signaleren. Gebrek aan instructiemomenten staat in relatie met de klassenorganisatie. Knelpunten zijn oplosbaar, hier kom ik in hoofdstuk 5 op terug.

b. Hoe signaleer je (hoog)begaafde kinderen: wat levert het gebruik van een signaleringsinstrument op.

Door 5 leerkrachten en 5 ouderparen zijn de signaleringslijsten vanuit het DHH ingevuld.

Voor de volledige signaleringslijsten verwijs ik naar bijlage 7.

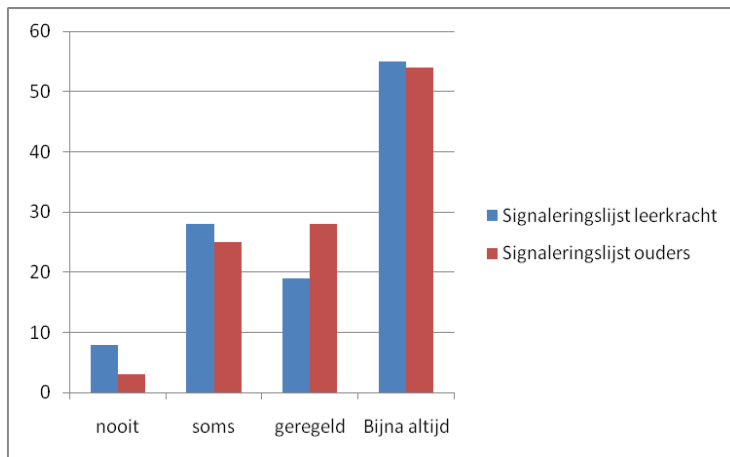
Grafiek 1 laat de antwoorden zien die door ouders en leerkrachten zijn gegeven. (N=5)

Grafiek 1

Analyse:

- Er zijn geen grote verschillen in de antwoorden die door leerkrachten en ouders gegeven zijn. Specifiek uitwerking van de verschillen staan in bijlage 8.

Grafiek 2

Als je dan beide grafieken met elkaar vergelijkt, zie je dat de hoge scores bij grafiek 1 onder de noemer van “bijna altijd”vallen. Dit wijst op het feit dat zowel de ouders als de leerkrachten veel kenmerken zien bij de leerling die duiden op (hoog)begaafdheid.

Deelconclusie:

Analyse wijst uit dat er verder diagnostisch onderzoek nodig is.

Voor een verdere conclusie verwijs ik naar hoofdstuk 5.

Informele gesprekken met ouders van deze leerlingen n.a.v. de signaleringslijsten

De ingevulde signaleringslijsten geven aanleiding om met ouders in gesprek te gaan over de overeenkomsten en verschillen m.b.t. de gegeven antwoorden. Ouders kunnen aanvullende informatie verstrekken en in gesprek gaan over door het DHH aangeduide zorg-items.

Van deze gesprekken met de ouders heb ik een kwalitatieve analyse gemaakt.

De resultaten heb ik weergegeven d.m.v. het geordend schoenendoosmodel¹⁶ (Harinck, 2008)

Zie bijlage 9.

Analyse:

- Er zijn veel zorg-items op het sociaal-emotionele gebied
- Er worden een aantal kenmerken van (hoog)begaafdheid benoemd.

Deelconclusie:

Ook tijdens de gesprekken spreken ouders vooral hun zorg uit over de sociaal-emotionele ontwikkeling en minder over de cognitieve kant. De behoefte van de ouders is vooral het welbevinden van hun kind in de gaten houden, met daarnaast toch wel aanpassingen op het gebied van leerstofaanbod.

4.2 Deelvraag 2:

Welke onderwijsbehoeften geven de (hoog)begaafde kinderen zelf aan?

Om antwoord te krijgen op deze deelvraag ben ik in gesprek gegaan met de 5 gesignaleerde kinderen. De informele gesprekken zijn op video vastgelegd en er is een woordelijke transcriptie van gemaakt, te vinden in bijlage 9.

Analyse:

- De meeste kinderen geven aan goed te zijn in de vakken die ze ook leuk vinden op school.(80%)
- Leerling 1 is consequent in het antwoord geven op waar hij goed in is en wat anderen daar van vinden. (20%)
- De meeste leerlingen geven aan behoefte te hebben aan extra werk of leerstof. (80%)
- De leerling uit groep 2 kan daar geen antwoord op geven.(20%)
- Alle leerlingen geven aan genoeg vrienden in de klas te hebben.(100%)
- Alle kinderen geven aan het prettig/leuk te vinden om met anderen samen te werken, waarvan 3 leerlingen expliciet benoemen dan zelf ook eens om hulp te kunnen vragen.(100%)
- Alle kinderen geven aan op de vraag: “wat zou je willen veranderen?” dat zij extra of meer aandacht zouden besteden aan hun interessegebied.(100%)
- 4 van de 5 kinderen geven dit ook aan als zij voor een dag de baas mochten zijn. (80%)

Om deze resultaten meer valide te maken heb ik de kinderen een paar weken later een vragenlijst toegestuurd waarop soortgelijke vragen stonden.

4.2.1 Kwantitatieve gegevens van de vragenlijsten voor de kinderen.

Deze deelvraag onderzoekt of de 5 gesignaleerde kinderen zelf aan kunnen geven waar zij behoefte aan hebben op school. Er zijn vragen gesteld op cognitief gebied, maar ook op het welbevinden van de leerling.

Voor de volledige lijsten en de grafiek verwijs ik naar bijlage 11.

Analyse: (N=5)

- 4 Leerlingen scoren ja (80%), 1 leerling soms (20%) op “vind je het leuk op school”
- 4 Leerlingen scoren ja (80%) 1 leerling soms (20%), op “vind je dat je genoeg leert”
- 5 Leerlingen scoren ja (100%) op “heb je vrienden/vriendinnen op school”
- 2 Leerlingen scoren soms (40%) op “vind je dat je weleens gepest wordt”
- 1 Leerling scoort soms (20%) op “maak je jezelf wel eens ongerust”
- 4 Leerlingen scoren ja (80%), 1 leerling soms (20%) op “denk je dat anderen je aardig vinden”
- 4 Leerlingen scoren ja (80%), 1 leerling soms (20%) op “vind je jezelf slim”
- 4 Leerlingen scoren ja (80%) op “mag je wel eens andere opdrachten doen”

Wat opvallend is, is dat er positief, dus met ja of soms, gescoord wordt op het gebied van pesten, zich ongerust maken en problemen hebben .

4.2.2 Kwalitatieve gegevens van de vragenlijst voor de kinderen (N=5)

Bij de vragenlijst waren een aantal open vragen waarop de kinderen konden antwoorden. In de tabel wordt verwezen naar kwalitatieve gegevens. (paars) De vragen 9,10,11,12,13,14,16,18,19 vallen daaronder.

Analyse:

- In het kader van interessegebieden (vraag 9,10,11,12) wordt gezegd: Tennis, rekenen, taal, techniek, handvaardigheid, tekenen, knexx, tractors, bouwen, dingen maken, natuur, geschiedenis, woordenschat en dialect.
- In het kader van meningen (vraag 13,14) zeggen ze: over het algemeen tevreden te zijn over het leerstofaanbod, maar met de volgende aandachtspunten:
 - Betere uitleg bij de som
 - Als kinderen weten wat ze moeten doen dat ze dan aan het werk mogen in plaats van naar de instructie luisteren
 - Meer rekenen, lezen en aparte opdrachten maken
 - Lessen van aardrijkskunde duren lang....
 - Moeilijkere leesles
- In het kader van reflectie (vraag 16,18,19) wordt gezegd dat de kinderen behoeften hebben aan moeilijker opdrachten en graag sneller aan het werk willen.

- Er is veel gelijkgestemdheid over “samen leren”.
- Kinderen geven aan ook op andere gebieden dan alleen taal en rekenen extra te willen leren.

Deelconclusie:

Kinderen geven aan dat ze wel tevreden zijn over de aangeboden leerstof, maar vervolgens noemen ze wel een aantal zaken op die ze graag anders of meer zouden willen. Dit zou kunnen zijn omdat de kinderen niet weten hoe het is om al andere leerstof aangeboden te krijgen. Of, misschien zijn ze over het leerstofaanbod wel tevreden, maar niet over de wijze waarop het aanbod plaats vindt.

Als ik de antwoorden uit de gesprekken vergelijk met de antwoorden van de vragenlijsten zie ik dat de antwoorden op:

- “Waar ben je goed in en heb je vrienden”, in overeenstemming zijn.
- “Wat doe je graag, waar wil je meer over leren en wat zou je willen veranderen” veel overeenstemming hebben.
- 4 van de 5 leerlingen weer aangeven te willen samenwerken, al dan niet buiten de groep. De leerling uit gr. 2 zegt in de eigen groep te willen werken
Hypothese kan zijn dat dit een veilige omgeving voor het kind is.

4.2.3 Kwantitatieve gegevens van de vragenlijst voor de ouders.

Tegelijk met hun kinderen hebben de ouders ook een semi-gestructureerde vragenlijst ontvangen met soortgelijke vragen als bij de kinderen.

Ook deze lijst bevatte open en gesloten vragen, waarbij de open vragen als kwalitatieve gegevens weergegeven zijn in onderstaande tabel. Zie bijlage 6.

Analyse: (N=5)

- Ouders scoren 80 % ja en 20 % soms op “gaat uw kind graag naar school”
- Ouders scoren 100% ja op “heeft uw kind vrienden”
- Ouders scoren 20% ja en 40% soms op “wordt uw kind wel eens gepest”
- Ouders scoren 20% ja en 60% soms op “maakt u zich wel eens ongerust over uw kind”
- Ouders scoren 40% soms en 60% ja op “vinden anderen uw kind aardig”
- Ouders scoren 20% ja en 60% soms op “heeft uw kind weleens problemen op school”

- Ouders scoren 20% soms en 80% ja op “ is er voldoende aanpassing van de leerstof”
- Ouders scoren 20% soms en 60% ja op “wordt uw kind door de leerkracht begrepen”
- Ouders scoren 20% ja en 60% soms op “ervaart u de hoogbegaafdheid als moeilijk”

Als ik de analyses van kinderen en ouders met elkaar vergelijk valt me op dat beiden positief scoren op problemen op sociaal-emotioneel gebied. (pesten, ongerust zijn)
De zorgen van beide respondenten liggen meer op het soc.-emotionele vlak dan op cognitief gebied.

4.2.4 Kwalitatieve gegevens van de vragenlijst voor de ouders (N=5)

Onderstaande vragen (2,9,12) zijn door ouders toegelicht:

Voor de volledige analyse en grafiek verwijs ik naar bijlage 12.

Heeft u suggesties voor betere begeleiding van uw kind?

Analyse:

- Op de vragen die betrekking hebben op het welbevinden van hun kind (vraag 2,9,10) geeft 80 % van de ouders aan dat de problemen te herleiden zijn naar pesten, gedragsproblematiek of te weinig leerstofaanbod.
- 60 % van de ouders geven aan zich zorgen te maken over de (hoog)begaafdheid van hun kind, met name over de begeleiding daarvan, maar ook of dat de oorzaak van de gedragsproblemen kan zijn.
- 40 % van de ouders geven aan extra begeleiding van hun kind wenselijk te vinden.
- 20 % van de ouders geven aan meer/betere communicatie met school te willen.
- 40 % van de ouders geven aan extra leerstofaanbod voor hun kind te willen.

Deelconclusie:

Ouders maken zich vooral ongerust over de sociaal-emotionele ontwikkeling van hun kind, m.n. over het gepest worden door anderen of gedragsproblemen die het kind laat zien. Ouders geven ook aan het prettig te vinden dat de school aandacht besteedt aan het aspect hoogbegaafdheid.

Hoofdstuk 5: Conclusies

In dit hoofdstuk zet ik mijn bevindingen uit de data-analyse af tegen de literatuurstudie om zo tot conclusies en aanbevelingen te komen die een antwoord geven op mijn onderzoeksvraag:

Hoe krijg ik zicht op en kan ik beter aansluiten bij de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde kinderen op bs. De Stokland.

Aan het einde zal ik aanbevelingen formuleren gericht op de school.

5.1 In hoeverre hebben de leerkrachten kennis van en inzicht in de methodieken m.b.t. hoogbegaafdheid.

Uit de vragen en opmerkingen die tijdens de studiemiddagen naar voren zijn gekomen maak ik op dat vrijwel alle leerkrachten hoofdzakelijk gefocust zijn op wat voor materialen zij kunnen inzetten om de leerlingen aan het werk te houden. Alle leerkrachten geven aan de leerstof aan te passen; 75 % van de leerkrachten doet dit altijd, 25 % van de leerkrachten geeft aan dit alleen te doen als dat voor henzelf haalbaar is op organisatorisch vlak. Ik kan dit herleiden naar het feit dat wij handelingsgericht werken middels de 1-zorgroute. Leerkrachten maken groepsplannen voor technisch lezen en rekenen. In de toekomst wordt dit uitgebreid naar de andere 2 domeinen; spelling en begrijpend lezen. Feit is wel dat de aanpassing nu alleen gebeurt op de 2 vakgebieden technisch lezen en rekenen. De zaakvakken worden niet vernoemd. Nog niet alle leerkrachten hebben voldoende kennis van compacten en verrijken. Niemand heeft gewerkt met de top-down methodiek of is bekend met het TASC¹⁷-model.

Op dit moment is er nog geen doorgaande lijn m.b.t. het werken met en begeleiden van (hoog)begaafde kinderen.

Een enkeling benoemt ook het sociaal-emotionele aspect. Bij deze leerkracht komt dat voort uit de gedragsproblematiek die de leerling bij hem in de klas laat zien.

De literatuur zegt dat onderzoeken hebben aangetoond dat de sociaal-emotionele ontwikkeling van (hoog)begaafde kinderen helemaal niet anders hoeft te verlopen dan bij hun gemiddeld begaafde leeftijdsgenoten. Kinderen die extreem hoogbegaafd zijn lopen wel een

¹⁷ Thinking Actively in a Social Context

verhoogd risico problemen te krijgen op sociaal-emotioneel gebied. Dat komt doordat zij minder mogelijkheden hebben om in contact te komen met gelijkgestemden. (Drent & v. Gerven, 2007)

De meeste leerkrachten geven aan moeite te hebben met het organisatorisch gedeelte (30 %) m.b.t. het begeleiden van (hoog)begaafde leerlingen.

Dit komt dan ook overeen met hetgeen in de literatuur beschreven staat over effectief klassenmanagement en in een eerder hoofdstuk is benoemd. (Drent & v. Gerven, 2007).

12 % van de leerkrachten geven aan te weinig kennis te hebben op het gebied van (hoog)begaafdheid.

- Als IB-er kan ik een coördinerende rol hebben in het stimuleren en ondersteunen van deskundigheidsbevordering en klassenmanagement.

5.2 Hoe signaleer je (hoog)begaafde kinderen?

Om aan de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde kinderen tegemoet te komen, zul je wel eerst de signalen van (hoog)begaafdheid moeten opmerken. (signaleren).

Van de 12 leerkrachten die aanwezig waren zeggen 5 leerkrachten het vermoeden te hebben een (hoog)begaafd kind in de klas te hebben, 5 leerkrachten zeggen dat niet te hebben en 2 leerkrachten weten dat eigenlijk niet. Om dit vermoeden te staven is er een pilotgroep gestart vanuit die 5 leerkrachten die de leerlingen middels een signaleringsinstrument gaan screenen.

Bs. De Stokland heeft nog geen signaleringsinstrument om kinderen te screenen. De pilotgroep is met 2 signaleringsinstrumenten aan de slag gegaan: het Sidi-R¹⁸ en het DHH¹⁹. Van de instrumenten is de gebruiksvriendelijkheid en diagnostiek vergeleken. De bevindingen van de pilotgroep staan in bijlage 1.

Conclusie: Op basis van bovenstaande bevindingen gaat vanuit de pilotgroep de voorkeur naar het DHH om dit als signaleringsinstrument te gebruiken op bs. De Stokland.

¹⁸ (protocol voor signalering en diagnosticering van intelligente en (hoog)begaafde kinderen in het primair onderwijs)

¹⁹ (digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid)

Opvallend bij de vragenlijsten was dat zowel ouders als leerkrachten een aantal kenmerken signaleerden die duiden op (hoog)begaafdheid. Bij 1 van de geselecteerde leerlingen was op moment van afname een intelligentieonderzoek (WISC) gedaan. Het IQ van deze leerling is 129. Van de anderen leerlingen is het IQ onbekend.

De uitslagen van het DHH staan in bijlage 14.

Opvallend hierbij is de conclusie van leerling 5:

Bij leerling 5 (gr.7) zegt het DHH dat zowel ouders als leerkracht onvoldoende kenmerken zien van begaafdheid. Aangezien deze leerling al sinds gr. 3 gevolgd wordt t.a.v. gedrag en leerprestaties en het onderwijsaanbod hierop is afgestemd, wordt door de ouders besloten om toch een extern onderzoek aan te vragen. Uitslag WISC; IQ van 132 !!

Algemene conclusie:

Vanuit de conclusies en grafieken uit het DHH bij leerling 5 concludeer ik dat je niet alleen op de diagnostiek van het signaleringsinstrument moet afgaan, maar dat ook de observaties van de leerkracht en de ouders er zeker toe doen! Het signaleringsinstrument geeft alleen een diagnose op basis van de gegevens die je hebt ingevoerd. Het kan ook zo zijn dat je waarnemingsvermogen door problemen met de leerling zo vertroebeld is, dat de leer- en persoonlijkheidseigenschappen van de leerling niet goed naar voren komen. Daarom zijn de gesprekken met ouders van grote toegevoegde waarde!

- Dit betekent voor mijn rol als IB-er dat ik samen met de leerkrachten het diagnostisch onderzoek moet verrichten en indien nodig de leerkracht moet ondersteunen of begeleiden in het voeren van gesprekken met ouders.

5.3 Welke vaardigheden/competenties hebben leerkrachten nodig om (hoog)begaafde leerlingen te begeleiden?

Leerkrachten hebben tijdens de 1ste studiemiddag al aangegeven met welke vragen zij zitten. (zie grafiek knelpunten)

In deze bijeenkomst kwamen er vragen naar boven die veelal betrekking hadden op het organisatorisch vlak.

Opvallend is dat leerkrachten vanuit de materialen denken en niet vanuit de behoeften van de kinderen. Ze zien op tegen de organisatie in de klas.

Vanuit de literatuur zijn een aantal competenties beschreven (zie hoofdstuk 4). Als ik die competenties afzet tegenover de vragen/knelpunten van de leerkrachten concludeer ik dat er in eerste instantie deskundigheidsbevordering voor het team nodig is, zowel wat betreft het signaleren van leer- en persoonlijkheidskenmerken en diagnosticeren van (hoog)begaafde kinderen als het omgaan met o.a. compacten en verrijken.

- Voor mij als IB-er komt daar nog bij het kennis hebben over de mogelijkheden voor leertijdverkorting en inzicht hebben in reële risico's bij vervroegde doorstroming. Dit is nodig om de leerkrachten en ouders zo goed mogelijk te kunnen adviseren, ondersteunen en begeleiden.

In het artikel Slim diagnosticeren, blz. 8 op de website van *Slim! Digitaal*, 7 april 2008 geeft Eleonoor van Gerven aan wat er van leerkrachten en Intern begeleiders gevraagd wordt t.a.v. professioneel omgaan met (hoog)begaafden. (zie bijlage 15)

Conclusie: deskundigheidsbevordering voor het team m.b.t. signaleren en diagnostiek en compacten en verrijken.

5.4 Wat zegt de literatuur over de onderwijsbehoefte van (hoog)begaafde kinderen?

Het onderwijsaanbod voor (hoog)begaafde kinderen kan op verschillende manieren worden aangepast, nl door:

- Versnelling (verkorten van de schoolperiode)
- Compacten (het schrappen van herhalings- en oefenstof uit de methode)
- Verrijking (het aanbieden van leerstof die een beroep doet op de specifieke leereigenschappen van de (hoog)begaafde leerling. Dit kan zowel binnen als buiten de groep gebeuren. (S. Drent & e. V. Gerven; *Professioneel omgaan met hoogbegaafde kinderen in de basisschool*, 2007)

Op bs. De Stokland gebeurt compacten op het gebied van rekenen. De methode Pluspunt geeft dit vanuit de methode aan. De taalmethode Taalactief heeft routeboekjes voor de diverse leerjaren, maar hier wordt (nog) geen gebruik van gemaakt.

Versnellen binnen de schoolperiode gebeurt middels een vastgelegd protocol "doubleren en versnellen".

Conclusie: Compacten op rekengebied gebeurt in voldoende mate. Echter de tijd die kinderen daarmee vrij maken wordt niet goed benut. Te vaak worden kinderen “zoet” gehouden met extra werkbladen. Op het gebied van verrijking weten leerkrachten niet vaak waar en welke materialen ze kunnen inzetten. De deskundigheidsbevordering zoals eerder vermeld kan hier verandering in brengen.

- Voor mij als IB-er ligt hier een taak in het organiseren van een studiemiddag over o.a. compacten en verrijken, maar ook uitleg geven over het top-down²⁰ werken met (hoog)begaafde leerlingen.

5.5 Welke onderwijsbehoeften geven de (hoog)begaafde kinderen zelf aan?

Uit de gesprekken die ik met de kinderen heb gehad en de analyse uit de vragenlijsten kan ik de conclusie trekken dat de kinderen over het algemeen wel tevreden zijn over de aangeboden leerstof, maar wel een aantal zaken opnoemen die ze graag anders zouden willen. Dit varieert van sneller aan het werk willen tot moeilijkere opdrachten en dan niet alleen op het gebied van rekenen of taal, maar ook op hun interessegebieden. Dit komt overeen met wat ik in de literatuur gelezen heb; hierin wordt ook gesteld dat (hoog)begaafde leerlingen weinig behoefte aan instructie hebben, weinig behoefte aan herhalings- en oefenstof en ze werken in een hoog tempo. Kinderen hebben baat bij het zgn. top-down werken.

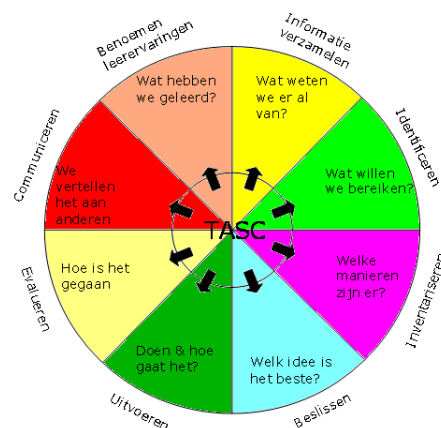
De kinderen zijn unaniem in het willen samenwerken met gelijkgestemden. Hieruit trek ik de conclusie dat het voor deze kinderen wenselijk is als er een aantal momenten in de week zijn dat ze buiten de klas met elkaar aan opdrachten kunnen werken. Een plusklas zou daarvoor een geschikte organisatie/werkvorm kunnen zijn.

- Voor mij als IB-er zou dat kunnen betekenen dat ik verder ga onderzoeken welke werkvormen/ mogelijkheden er zijn voor de specifieke begeleiding buiten de klas en hoe dat ook organisatorisch bij de kinderen en de school past.
- Onderzoeken welke mogelijkheden er zijn m.b.t. het opstarten van een plusklas.
- Leerkrachten van (hoog)begaafde leerlingen begeleiden/stimuleren op het gebied van top-down werken en van het leren ontwikkelen van de creativiteit en motivatie van de kinderen.

²⁰ Lesstof aanbieden vanaf het hogere abstractie-niveau. Beginnen met de einddoelen neer te zetten, aandachtspunten aan te geven en laat de leerlingen het werk doen.

5.6 Aanbevelingen vanuit mijn onderzoek zijn:

1. Toevoeging op het aanmeldingsformulier: Heeft u het vermoeden dat uw kind (hoog)begaafd is?
2. Bij aanvang van het schooljaar een groepssignalering uitvoeren m.b.v. het signaleringsinstrument DHH.
3. Deskundigheidsbevordering voor het team m.b.t.:
 - Borgen van de kennis omtrent signalering en diagnostiek
 - Inzetten van de onderwijsmethodiek top-down werken.
 - Uitleg over het TASC-model
 - Effectief klassenmanagement (Marzano (2007) om te kunnen werken met compacten en verrijken
 - Werken met het zgn. TASC-model, om kinderen te ondersteunen bij het leren gebruik te maken van en toe te passen van hun leer- en persoonlijkheidseigenschappen.

Tasc Model. Belle Wallace (2002)

4. Opzetten van een zgn. plusgroep, zodat de kinderen met gelijkgestemden (ontwikkelingsgelijken) kunnen samenwerken.

Hoofdstuk 6; evaluatie onderzoek en reflectie (Kortenhage)

Wat wilde ik bereiken?

Met dit onderzoek wilde ik erachter zien te komen wat de onderwijsbehoeften van de (hoog)begaafde kinderen op bs. De Stokland waren. De reden daarvoor was dat er bij kinderen die meer aan kunnen dan de reguliere leerstof veel te vaak teruggepakt wordt op extra werkbladen, al dan niet van de zelfde leerstof of iets moeilijker. Ik merkte in mijn eigen groep dat kinderen hierdoor nog sneller, maar ook onnauwkeuriger gingen werken. Dat is niet de bedoeling, maar wat dan? Wat bied je deze kinderen aan? Vanuit die conclusie ontstond de behoefte aan alternatief aanbod.

Als IB-er is een van mijn taken ervoor zorgen dat de leerlingen op bs. De Stokland de zorg krijgen die ze nodig hebben. Over de zwakke leerlingen op school hoefde ik me geen zorgen te maken. De zorg daarvoor is goed geregeld. Echter de zorg voor de (hoog)begaafde kinderen staat op een zeer laag pitje. Niet omdat we niet willen, maar omdat de deskundigheid daarvoor ontbreekt

Wat ik heel belangrijk vind, is dat mijn onderzoek door het hele team gedragen zou worden. Dat iedereen het belang van de resultaten zou inzien en hier ook daadwerkelijk mee aan de slag wil gaan.

Verder wilde ik leren om een onderzoekende rol aan te nemen, de skills (Kallenberg 2010) te gebruiken die bij een onderzoek van belang zijn en gebruik leren maken van critical friends.

Wat gebeurde er concreet?

Vanuit een, uit enthousiasme, opgestarte pilotgroep is er een keuze gemaakt voor een signaleringsinstrument. Met de leerlingen die vanuit het DHH als mogelijk (hoog)begaafd werden gekenmerkt ben ik in gesprek gegaan.

Ik weet dat ik me als onderzoeker eerst moet verdiepen in de theorie. Voordat ik de gesprekken zou voeren had ik een vragenlijst opgesteld, waarbij ik de hulp van literatuur omtrent het voeren van gesprekken met kinderen had geraadpleegd. De gesprekken met de kinderen waren erg plezierig. Ik merkte wel dat het voor sommige kinderen, vooral de kinderen uit gr. 2 en 3, moeilijk aan te geven is waar nu precies hun behoefte ligt. Dat zou kunnen liggen aan het feit dat kinderen niet weten hoe het anders zou kunnen, maar dat is een aanname. Ik denk dat ik op momenten ook teveel met oplossingsgerichte gespreksvoering ben bezig geweest. De wondervraag is aan de orde geweest, maar de antwoorden die de kinderen daarbij hadden, gaven niet direct antwoord op mijn onderzoeksvraag. Tijdens het doorvragen kwam hier wel meer respons over. Ik heb in zekere mate antwoord op mijn onderzoeksvraag gekregen, maar ik had er wel meer van verwacht. Ik denk dat ik de volgende keer de vragen nog gestructureerder moet maken en deze gericht naar de vakgebieden moet stellen.

Tijdens de gesprekken met ouders merkte ik dat hun zorg vooral lag op het kunnen functioneren binnen de groep. De kinderen hadden wel vriendjes en vriendinnetjes, maar ouders merkten wel veel verschil in spel met het ene of andere vriendje. Het feit dat er nu vanuit school aandacht besteed werd aan (hoog)begaafdheid werd door ouders erg op prijs

gesteld. Zij voelen zich zeer betrokken bij dit proces. Ik ben me er ook erg bewust van geworden hoe belangrijk de ouders als partij in het begeleiden van (hoog)begaafde kinderen zijn. Ze hebben aanvullende informatie waaruit o.a. blijkt dat kinderen zich in de thuissituatie anders uiten dan op school.

Bewust worden van essentiële aspecten

Hoe verder ik in het onderzoek kwam en me meer verdiepte in de literatuur, hoe meer vragen er bij me op kwamen. Wat willen de kinderen nu eigenlijk? Zijn wij als school wel in staat de kinderen te bedienen? Hoe gaat zich dat in de toekomst organisatorisch verhouden? Dat de omgeving bepalend kan zijn voor mijn functioneren bleek uit het enthousiasme dat vanuit de pilotgroep straalde. Zo werden ook andere leerkrachten meer betrokken en raakten zij zich er ook van bewust dat het geven van een extra werkblad weinig toegevoegde waarde had. Dat gaf mij een goed gevoel; er kwamen vragen om ondersteuning en materiaal. Ik was me ervan bewust dat mijn onderzoek veel toegevoegde waarde zou kunnen leveren aan het werken met (hoog)begaafde leerlingen. Ik moet er wel voor waken dat leerkrachten (hoog)begaafdheid niet als “mijn ding” gaan zien. Ze moeten zelf deskundig worden in het signaleren en diagnosticeren van (hoog)begaafde leerlingen. Ze mogen natuurlijk wel om ondersteuning vragen. Hier ligt dan een taak voor mij in de coachende zin. Tijdens het onderzoek ben ik me er ook van bewust geworden dat ik soms een paar stappen verder ben en dingen ga invullen zonder het voorgaande goed te hebben overwogen. Ik handel te snel, pak iets te snel op zonder dat ik alle mogelijkheden heb overwogen. Dit is m.n. tot uiting gekomen met de informele gesprekken en vragenlijsten voor de kinderen. Ik was al bezig gesprekken te voeren toen tijdens een bijeenkomst op de opleiding gesteld werd dat je eerst je vragenlijsten met je critical friends moest overleggen. Dat was niet gebeurd. Had ik dat wel gedaan, dan waren er misschien toch wat vragen veranderd. Deze beperking past wel een beetje bij de leerstijl die ik volgens Kolb heb; een doener.

Een doener steekt de handen uit de mouwen en pakt ideeën van anderen op. Een doener gaat een directe ervaring opdoen. Lost een probleem op en springt in het diepe met een uitdagende taak.

De doener is graag betrokken bij het hele proces en werkt graag volgens een goede planning. Kennis en informatie van anderen zijn belangrijker dan eigen analytische capaciteiten.

Het werken volgens een goede planning geeft mijzelf veel structuur en houvast. Op het moment dat de onderzoeksvraag gewijzigd moest worden naar de ik-vorm, heb ik het gevoel gehad de grip op mijn proces kwijt te raken. Gelukkig kon de vraag zo aangepast worden dat dit geen consequenties voor mijn onderzoek had. Wat nu wel goed naar voren komt is je eigen rol in het proces.

De literatuurstudie, het beschrijven van de theorie heeft veel tijd en energie gekost. Mezelf steeds afvragen of het relevant voor mijn onderzoeksvraag was....Menig keer heb ik hoofdstuk 1 en 2 herschreven; de ene keer kwam er iets bij, de andere keer moest er worden gedelete.

De manier van werken, onderzoek doen, maar dan wel vanuit je eigen onderzoekende rol was en is erg wennen voor mij. Ik heb zelf veel baat bij, vooral in het begin, wat sturing en ook

bevestiging of je op de goede weg bent. Dit kwam uiteindelijk wel, maar toch was er worsteling tussen de intervisie bijeenkomsten in. Met name het data analyseren verliep moeizaam. Ik miste het kader, de theorie hoe je zo iets deed. Kallenberg en Harinck beschreven het onderzoeksproces tot je aan de data analyse kwam, daarna hield het op. Achteraf kan ik zeggen dat ik hier toch wel veel van geleerd heb, ondanks de onzekerheid die het wel met zich meebracht. Vooral het steeds maar moeten onderbouwen waarom je doet wat je doet. Ik ben gewend om erg vanuit het “buikgevoel” te werken. Het zette mij flink tot nadenken en steeds maar reflecteren op wat ik gedaan had. Heel moeilijk voor mij!!!! Mijn critical friends zijn in deze fase ook een grote steun voor me geweest. (en ik hoop, ik ook voor hun)

Formuleren van handelingsalternatieven

Als ik de volgende keer een onderzoek start, weet ik dat ik zelf nog meer structuur in het nemen van de juiste stappen aan moet brengen. Nog meer bewust worden van: als ik dit zo stel of vraag, krijg ik dan een antwoord op mijn vraag? Kan ik daar dan iets mee, levert het iets op? Ik moet me blijven focussen op de onderzoeksvraag, het klein houden. Soms ben ik geneigd teveel uitstapjes te maken naar theorieën die met mijn onderwerp in verband staan. Me houden aan het aantal woorden dat toegestaan is, wordt dan erg lastig. Ik moet leren zo SMART mogelijk te formuleren en dat kan alleen als ik mezelf steeds afvraag of hetgeen ik doe relevant is aan mijn vraag.

Aan de andere kant ben ik door dit onderzoek steeds enthousiaster geworden in het begeleiden van (hoog)begaafde kinderen. Ik heb het dan niet na kunnen laten om toch alvast met het groepje geselecteerde kinderen aan de slag te gaan. Gewoon als pilot, om als good-practise aan het team te kunnen laten zien. De 5 kinderen werken samen aan 1 project, verdelen taken, geven elkaar feedback. Geweldig om van nabij mee te mogen maken en te zien hoe enthousiast de kinderen zelf zijn!!!!!!

Ik heb veel geleerd tijdens dit onderzoekstraject, zowel theoretische kennis, maar ook de omzetting naar de praktijk. Als ik naar het pilotgroepje kijk, geeft het me veel voldoening om te zien dat als je naar kinderen luistert, ze redelijk goed kunnen aangeven waar hun behoeften liggen. Dat je vooral de creativiteit en motivatie heel sterk stimuleert door ze een onderzoekende en samenwerkende rol te geven. Dat je als school of leerkracht een grote invloed hebt op de ontwikkeling van de leer- en persoonlijkheidseigenschappen van (hoog)begaafde kinderen.

Het onderzoek heeft voor een nieuwe vraag gezorgd:

- Hoe organiseer je een plusklas en welke consequenties heeft dat voor de organisatie binnen de school?

Een nieuwe uitdagingeen nieuw onderzoek (!?)

Vanuit de directie heb ik de vraag gekregen de resultaten, conclusies en aanbevelingen uit mijn onderzoek weg te schrijven in een meerjarenbeleidplan voor onze school.

Literatuurlijst

- Bannink, F.(2009) *Oplossingsgerichte vragen*. Amsterdam: Pearson
- Bruin,A de –de Boer (2005) *SiDiR:Eduforce*
- Delfos,M (2010) *Luister je wel naar mij?* Amsterdam: SWP
- Drent,S & V. Gerven,E (2007) *digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid*. Assen: van Gorcum
- Drent.S & e. V. Gerven (2007) *Professioneel omgaan met hoogbegaafde kinderen in de basisschool*. Utrecht:Lemma
- Gerven, E. v.(2008) *Slim beleid*. Assen: van Gorcum
- Gerven, E v.(2001) *Zicht op hoogbegaafdheid, handboek voor leerkrachten in het basisonderwijs*.Utrecht: Lemma
- Harinck, (2007) *basisprincipes praktijkonderzoek*. Apeldoorn: Garant
- Kallenberg, T (2010)*Ontwikkeling door onderzoek*. Baarn, Utrecht, Zutphen: Thieme Meulenhoff
- Lebeer, J(2003) *Bouwen aan leren leren*. Leuven: Acco
- Nelissen, J. & Span, P. (1999) *Hoogbegaafde kinderen op de basisschool. Suggesties voor didactisch handelen*. Baarn, Utrecht, Zutphen: Bekadidact
- Ponte,P (2006) *Onderwijs van eigen makelij*. Soest: Nelissen
- SLO compactingteam(2009) *compacten van taalonderwijs*. Enschede: SLO
- Webb, James. T, Meckstroth, E. A. & Tolan, S. (2005) *De begeleiding van hoogbegaafde kinderen. Een praktische gids voor ouders en andere opvoeders*. Assen: van Gorcum

Artikelen op websites: Slim! Digitaal (internetpublicaties)

- Alja de Bruin - de Boer (15 feb. 2008) *Verrijken, hoe doe ik dat?*
- E. v. Gerven (1 nov 2008) *Moeilijk moet!Aanpassingen in de leerstof voor hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs*
- E. v. Gerven (7 april 2008) *Slim diagnosticeren*
- E.v. Gerven (15 feb. 2008) *Slimme kleuters*
- E.v. Gerven (15 feb. 2008) *T ASC in de klas*
- KPC groep ,*Excelleren voor hoogbegaafde leerlingen*

- Inge Slaats 10 maart (2006) *De BAL/TAPFormule, Goed verrijkingsmateriaal*
- Pierre Wolters 26 maart (2008) *Wat kunnen we onze hoogbegaafde leerlingen bieden?*

Gesprekken met:

- IB b.s De Wingerd te Esbeek
- IB bs. De Tovervogel te Oisterwijk
- Bs. Willibrord te Diessen
- IB bs De Harlekijn te Son

Bezochte internetsites:

- SLO
- KPC groep
- Onderpresteren.nl
- hoogbegaafdvlaanderen.be
- Centrum voor begaafdheidsonderzoek
- Initiatiefgroep aandacht voor onderpresteerders
- Hoogbegaafdheid.pagina.nl
- Boerman (2008), *Ethische uitgangspunten bij praktijkonderzoek*.
http://www.fontysmediatheek.nl/w/images/8/8d/Boerman_R-1-.pdf
 (2008) *Ethische uitgangspunten bij praktijkonderzoek* Fontys OSO.pdf

Compacten

Eleonoor van Gerven stelt dat de leereigenschappen van hoogbegaafde leerlingen maken dat aanpassingen in het reguliere leerstofaanbod noodzakelijk zijn om het beter te doen aansluiten bij de behoeften van hoogbegaafde leerlingen. Compacting is een onderdeel van differentiatie waardoor de leerlingen de stof op verschillende minder behoefte heeft aan instructie, oefenen en herhalingsstof, grotere leerstappen kan nemen en een hoger werktempo heeft. Daarnaast heeft de hoogbegaafde leerling behoefte creatiever om te gaan met zijn kennis en meer gebruikt te maken van zijn probleemoplossend vermogen. Er zal dus gericht in de leerstof geschrapt moeten worden, voor een individuele leerling of voor een groep leerlingen met een gezamenlijke leerlijn.

Om leerkrachten bij deze arbeidsintensieve klus tegemoet te komen bracht de Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO) in 2004 voor de vier meest gebruikte Nederlandse rekenmethodes een compactingprogramma uit: Compacten en verrijken van de rekenles: voor (hoog)begaafde leerlingen in het basisonderwijs.⁵⁸ Het pakket bestaat uit een boekje met richtlijnen voor de leerkrachten en uit te printen 'routeboekjes' voor de leerlingen die met minder oefening toe kunnen. In het voorjaar 2009 bracht de SLO een vergelijkbaar pakket uit voor de meest gebruikte taalmethodes. Anders dan het pakket voor rekenen is dit materiaal gratis te downloaden.

Verrijken

Zowel versnelling als verrijking hebben betrekking op aanpassing van de manier lesprogramma doorlopen wordt. Dit maakt tijd vrij die moet worden ingevuld met verdiepende en eventueel verbredende opdrachten. Verrijking dient voor Van Gerven een driedelig doel. Allereerst voorkomt verrijking dat de leerling in een te snel tempo door de gecompecte reguliere stof gaat, waardoor vervroegde doorstroming niet meer te vermijden zal zijn. Ten tweede kunnen hoogbegaafde leerlingen door middel van verrijkingsstof goede leerstrategieën en een goede leerattitude oefenen, zaken die andere kinderen oefenen met het reguliere aanbod. Tenslotte maakt verrijkingsstof het mogelijk dat de leerlingen met een bredere basis aan kennis en vaardigheden de basisschool verlaten.

Verrijkingsstof moet voor Van Gerven aan een aantal voorwaarden voldoen om geschikt te zijn als nuttige tijdsbesteding voor hoogbegaafde leerlingen op school. Het niveau van de opdrachten moet uitstijgen boven het niveau van de reguliere leerstof. Het materiaal moet uitdagend zijn: open vraagstellingen bevatten, complex zijn, een probleemgericht karakter hebben, verschillende oplossingsstrategieën mogelijk maken, een beroep doen op de creativiteit en het didactisch niveau

van de leerling overstijgen. Daarnaast moet het praktisch bruikbaar zijn: de leerling moet het materiaal zelfstandig en in de klas aan kunnen verwerken, het mag niet teveel voorbereiding vereisen en het resultaat moet door de leerkracht beoordeeld kunnen worden. De leerkracht blijft de bewaker van het leerproces, hij stelt het programma samen, stelt eisen aan de uitvoering, biedt begeleiding en een beoordeling. De verrijkingsactiviteiten verdienen bijvoorbeeld een plaats op het rapport.

Van Gerven maakt bij verrijking onderscheid tussen een eerste (begaafde leerlingen) en een tweede (hoogbegaafde leerlingen) leerlijn. In beide leerlijnen is volgens Van Gerven structureel verrijking nodig op het gebied van rekenen en taal. Zij gaat er klaarblijkelijk van uit dat (hoog)begaafde leerlingen altijd voor beide domeinen aanpassing behoeven. Voor

leerlingen die dan nog ruimte over hebben in hun programma, kan het aanbod worden uitgebreid met extra vakken of onderwerpen. Ze maakt hierbij onderscheid tussen de begaafde en de hoogbegaafde leerlingen. De hoogbegaafden zullen doorgaans meer tijd over hebben voor verbreding. Daarnaast beschikt de groep hoogbegaafden over kenmerkende eigenschappen (o.a. een associatieve leerstijl) die om een ander type verrijking vragen. Bij versnelling is er sprake van het verkorten van de schoolperiode.

Bevindingen vanuit de pilotgroep t.a.v. de keuze van een signaleringsinstrument.

Stappenplan SIDI-R:	Bevindingen vanuit de pilotgroep:
• SIDI-R start met een verkennend gesprek : signalering bij binnenkomst of signalering bij aanmelding van een andere school. • groepssignalering: je vult voor alle kinderen die kenmerken in die voor het kind van toepassing zijn. (17 vragen) • bij kinderen die op het onderdeel <i>leeraspecten</i> een score van 5 of meer items hebben ga je verder met de procedure. Je moet volgens het protocol een oudergesprek voeren adhv een oudervragenlijst. (28 vragen) De gegevens die hieruit komen zet je weer op papier. • Vervolgens is er een observatie door de leerkracht nodig. (60 vragen) Als je dit digitaal invoert, berekent en maakt de computer grafieken van de verschillende onderdelen en plaatst tevens een analyse. Je kunt hierbij zelf opmerkingen noteren over wat je waarneemt in de grafiek. Bv.....scoort hoog op "sterk geheugen" en concentratie. Hieruit volgt een verslag. • Verzamelen van nog meer gegevens door o.a. toetsgegevens (CITO of meth. gebonden), leerlingvragenlijst, LVS soc.-em. Ontwikkeling (ZIEN), inschakelen extern deskundige. • Plan van aanpak maken (leerkracht en IB-er)	• Je screent zo alle kinderen. Nu niet gebeurd, alleen 1 leerling gekozen waarvan vermoeden bestaat dat..... • Te snel een oudergesprek, je hebt nog niet genoeg gegevens. • In aangereikt pakketje geen uitgebreide vragenlijst. • Geen mogelijkheid voor de pilotgroep om lijst digitaal in te vullen, daarom geen overzicht van de bevindingen. • 1ste vragenlijst is erg algemeen • Signaleringslijst voor onderpresteerders geeft meer inzicht. (zat echter niet in pakket)

Stappenplan DHH	Bevindingen vanuit de pilotgroep
• Aanmaken dossier leerling • Volgen van digitaal traject: • Signalering (onderzoek)-resultaten-vervolgtraject ; Invullen signaleringslijst (22 vragen) zowel door leerkracht als ouders. • Diagnostiek (onderzoek-resultaten-vervolgtraject); observatievragenlijst invullen (90 vragen) door zowel ouders als leerkracht. Oudergesprek. Verzamelen didactische gegevens. Doortoetsen .(computer berekent voorsprong) Gegevens ouders en leerkracht worden in grafieken en conclusies weergegeven per leeraspect. • Leerlingbegeleiding; adviesprocedure, opstellen HP, compactingrichtlijnen en suggesties voor verrijking, pedagogische handelingssuggesties • Evaluatie	• Geen screening van de hele groep vooraf, daardoor geen groepsoverzicht. • Toelichting bij vragen geeft verheldering • Ouders hadden nu papieren versie, in toekomst ook digitaal (vanwege toelichting op vragen) • Invullen van lijsten door ouders noodzakelijk anders krijg je geen advies • Voorkeur voor oudergesprek na doortoetsen leerling • Vragen omtrent doortoetsen; welke toets neem je af ? (aangegeven wordt spelling-begr.lezen-rekenen) Mark tipt: oude versies Cito gebruiken. In handleiding onder 5.1.3 worden adviezen gegeven. • Duidelijke overzichten van grafieken en conclusies. • Sterke en zwakke kanten van de leerling worden aangegeven.

Profielen en onderwijsbehoeften

Profielen van hoogbegaafde leerlingen			
	gedragskenmerken	herkenning	begeleiding van school
Profiel I de succesvolle leerling	• corrigeert de leerkracht • stelt regels ter discussie • is eerlijk en direct • grote stemmingswisselingen • vertoont inconsistente werkwijzen • slechte zelfcontrole • creatief • voorkeur voor activiteit en discussie • komt op voor eigen opvattingen • competitief	• schoolprestaties • prestatietests • intelligentietests • nominatie door leerkracht	• versneld en verrijkt curriculum • ontwikkelen van persoonlijke interesses • vooraf testen, uitsluitend leerstof die nog niet beheerst wordt: leerstof inkorting • contact met ontwikkelingsgelijken • ontwikkeling van vaardigheden voor zelfstandig leren • mentor • begeleiding van school- en beroepsloopbaan.
Profiel II de uitdagende leerling	• corrigeert de leerkracht • stelt regels ter discussie • is eerlijk en direct • grote stemmingswisselingen • vertoont inconsistente werkwijzen • slechte zelfcontrole • creatief • voorkeur voor activiteit en discussie • komt op voor eigen opvattingen • competitief	• nominatie door medeleerlingen • nominatie door ouders • interviews • geleverde prestaties • nominatie door volwassene buiten het gezin • creativiteitstests	• tolerant klimaat • zoveel mogelijk bij passende leerkracht plaatsen • cognitieve en sociale vaardigheden trainen • directe en heldere communicatie met de leerling • gevoelens toestaan • mentor • zelfwaardering opbouwen • gedrag besturen met contracten • verdieping
Profiel III de onderduikende leerling	• ontkent begaafdheid • doet niet mee in programma's voor meer begaafde leerlingen • vermijdt uitdaging • zoekt sociale acceptatie • wisselt in vriendschappen	• nominatie door begaafde medeleerlingen • nominatie door ouders • prestatietests • intelligentietests • prestaties	• begaafdheid herkennen en adequaat opvangen • niet participeren in speciale activiteiten toestaan • sexe-rol modellen geven (vooral meisjes) • doorgaan met informeren over opleidings- en beroepsmogelijkheden
Profiel IV de drop-out	• neemt onregelmatig deel aan onderwijs • maakt taken niet af • zoekt buitenschoolse uitdaging	• analyse van verzameld werk • informatie van leerkrachten uit het verleden • discrepantie tussen intelligentiescore en	• diagnostisch onderzoek • groepstherapie • niet-traditionele studievoordigheden • verdieping

	• verwaarloost zichzelf • isoleert zichzelf • creatief • bekritiseert zichzelf en anderen • werkt inconsistent • verstoort, reageert af • presteert gemiddeld of minder • defensief	geleverde prestaties • inconsistenties in prestaties • creativiteitstests • nominatie door begaafde medeleerlingen • geleverde prestaties in niet-schoolse settings	• mentor • niet-traditionele leerervaringen buiten de klas
Profiel V de leerling met leer- en/of gedragsproblemen	• werkt inconsistent • presteert gemiddeld of minder • verstoort, reageert af	• sterk uiteenlopende resultaten op onderdelen van een intelligentietest • herkenning door relevante anderen • herkenning door leerkracht met ervaring met onderpresteerders • interview • wijze van presteren	• plaatsing in programma voor begaafden • voorzien van benodigde bronnen • niet-traditionele leerervaringen • begin met onderzoek en ontdekkingen • tijd met ontwikkelingsgelijken doorbrengen (niet persé leeftijdgenoten) • individuele begeleiding
Profiel VI de zelfstandige leerling	• goede sociale vaardigheden • werkt zelfstandig • ontwikkelt eigen doelen • doet mee • werkt zonder bevestiging • werkt enthousiast voor passies • creatief • komt op voor eigen opvattingen • neemt risico	• bereikte schoolresultaten • producten • prestatietests • interviews • nominatie door leerkracht, klasgenoot, ouders, zichzelf • intelligentietests • creativiteitstests	• ontwikkelen van een lange-termijn plan voor studie • versneld en verrijkt curriculum • belemmeringen in tijd en plaats wegnemen • vooraf testen, uitsluitend leerstof die nog niet beheerst wordt: leerstof inkorting • mentor • begeleiding van school- en beroepsloopbaan. • vervroegde toelating tot vervolgopleiding
overgenomen uit Betts, G.T. & Neihart, M. (1988). Profiles of the Gifted and Talented. <i>Gifted Child Quarterly</i> , 32(2), 248-253. © vertaling: CBO-KUN.			

Signaleringslijst onderpresteerders

Signaleringslijst onderpresteren

Bron: Ine Gooijen, Hoensbroek

U kunt deze lijst invullen bij een vermoeden van onderpresteren

Naam leerling:
Geboortedatum:
Leeftijd:
Groep:
Leerkracht:
Invuldatum:

- ☐ * 1. Lage test-/toetsresultaten.
- ☐ * 2. Presteert op of onder niveau in lezen, taal of rekenen.
- ☐ * 3. Dagelijks schoolwerk niet of slecht af, inclusief huiswerk.
- ☐ * 4. Superieur in begrijpen en onthouden (eventueel selectief) van begrippen.
- ☐ * 5. Grote kloof in kwaliteit tussen schriftelijk en verbaal werk.
- ☐ 6. Grote feitelijke kennis.
- ☐ 7. Grote fantasie, creativiteit, verbeelding, is inventief.
- ☐ 8. Voortdurend ontevreden met geleverd werk, ook in expressievakken.
- ☐ 9. Probeert nieuwe activiteiten te vermijden, is perfectionistisch, wil mislukkingen voorkomen.
- ☐ 10. Toont initiatief in het voortzetten van eigen keuze projecten.
- ☐ * 11. Heeft breed interessegebied en mogelijke speciale deskundigheid op een bepaald gebied.
- ☐ * 12. Toont negatieve zelfwaardering door terugtrekken of agressief gedrag, negatieve zelfprojectie op anderen.
- ☐ 13. Functioneert niet gemakkelijk en/of constructief in een groep, doet niet graag mee aan groepsactiviteiten.
- ☐ 14. Geeft blijk van scherpzinnige, sensitieve gevoeligheid en waarneming van problemen ten opzichte van zichzelf, anderen, levensvraagstukken, waaruit blijkt dat hij/zij ver vooruit is.
- ☐ 15. Heeft onrealistische zelfverwachting, te hoog of te laag.
- ☐ 16. Geen voldoening over leerstofaanbod, houdt niet van instampen, geheugenwerk.
- ☐ 17. Is gemakkelijk afleidbaar, kan zich moeilijk concentreren op een taak.
- ☐ 18. Onverschillige of negatieve houding tegenover school.
- ☐ 19. Biedt weerstand tegen pogingen van de leerkracht om hem/haar te motiveren.
- ☐ 20. Heeft moeilijkheden in vriendschapsrelaties, in het sluiten van vriendschappen.
- ☐ 21. Lijkt lui, zich te vervelen, is met andere dingen bezig, maar weet bij navraag toch waar de les over gaat.

SCORE

*(bij 10 aangekruiste vakjes, inclusief de * vakjes is er zeer waarschijnlijk sprake van onderpresteren)*

Aantal aangekruiste items: _____

Aantal aangekruiste items met een *: _____

Sprake van onderpresteren:

ja/nee*

**)Invullen wat van toepassing is*

Vragenlijst jonge kind (gr. 2,3,4,5)

- Wat doe je het liefste?
- Waar ben je goed in?
- Waar ben je niet zo goed in?
- Wat zou de juf zeggen over waar jij het beste in bent? En papa en mama?
- Wat is je leukste dag ?
- Wat is geen leuke dag voor jou?
- Wat zou je willen veranderen op school?
- Heb je daar zelf al iets aan gedaan?
- Wondervraag: Stel dat.... Waaraan zou je dat het eerste merken?
- Hoe zou dat voor jou zijn?
- Wie zal daar dan het eerste iets van merken?
- Zijn er al momenten waarop het zo is?
- Wat zou je nog nodig hebben?
- Wat vind je van de leerstof die je aangeboden krijgt?
- Mag je wel eens andere opdrachten maken dan je klasgenoten?
- Hoe is je contact met klasgenoten
- Als jij het voor het zeggen had op school, wat zou je de leerkrachten dan aan tips mee willen geven
- Wat vind jij van bv. een speciale school voor hoogbegaafden, plusklassen (wordt wel verduidelijkt)
- Wat mis je op de basisschool?

(2de) Vragenlijst voor kinderen

1. Vind je het leuk op school?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Een beetje

2. Vind je dat je genoeg leert van je juf of meesters?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Soms, bijvoorbeeld.....

3. Heb je vrienden of vriendinnen op school?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Een paar, namelijk.....

4. Vind je dat je wel eens gepest wordt?

- ☐ Ja, vaak
- ☐ Ja, soms
- ☐ Nee

5. Maak je jezelf wel eens ongerust over dingen?

- ☐ Ja, vaak
- ☐ Ja, soms
- ☐ Nee, nooit

6. Begrijpen andere kinderen wat je bedoelt wanneer je iets uitlegt?

- ☐ Ja, altijd
- ☐ Nee, soms
- ☐ Nooit

7. Denk je dat andere kinderen je aardig vinden?

☐ Ja

☐ Nee

☐ Soms

8. Vind je jezelf slim?

☐ Ja

☐ Nee

☐ Soms

9. Waar ben je goed in op school?

.....

.....

10. Welke dingen hebben jouw interesse?

.....

.....

11. waar zou je meer over willen leren?

.....

.....

12. Hoe zou je willen leren?

☐ alleen in de klas

☐ alleen buiten de klas

☐ samen met kinderen uit mijn groep

☐ samen met kinderen uit andere groepen die ook extra werk mogen doen

13. Wat vind je van de leerstof die je aangeboden krijgt?

☐ goed

☐ voldoende

☐ onvoldoende

14. wat zou je graag anders willen bij de leerstof?

.....

.....

15. Mag je wel eens andere opdrachten maken dan je klasgenoten?

☐ ja

☐ nee

☐ soms, bij.....

16. heb je een tip voor de meester/juf over je leerstof?

.....

.....

17. Heb je wel eens problemen op school:

☐ Ja

☐ Nee

☐ Soms

18. Als je problemen hebt op school, weet je dan waardoor dat komt?

☐ Nee

☐ Ja, omdat.....

19. Wil je zelf nog iets vertellen over wat jij nodig hebt op school?

.....

.....

Vragenlijst voor ouders

1. Gaat uw kind graag naar school?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Soms

2. Als uw kind niet graag naar school gaat, kunt u dan aangeven waardoor dit komt?

- ☐ Ja, omdat.....
- ☐ Nee

3. Heeft uw kind vrienden of vriendinnen op school?

- ☐ Ja, veel
- ☐ Nee
- ☐ Een paar, namelijk.....

4. Denkt u dat uw kind wel eens gepest wordt?

- ☐ Ja, vaak
- ☐ Ja, soms
- ☐ Nee

5. Maak u zich weleens wel eens ongerust over het welbevinden van uw kind?

- ☐ Ja, vaak
- ☐ Ja, soms
- ☐ Nee, nooit

6. Wordt uw kind door anderen goed begrepen?

- ☐ Ja, altijd
- ☐ Nee, soms
- ☐ Nooit

7. Denk u dat andere kinderen uw kind aardig vinden?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Soms

8. Heeft uw kind wel eens problemen op school?:

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Soms

9. Als uw kind problemen op school heeft, weet u dan waardoor dat komt?

- ☐ Nee
- ☐ Ja, omdat.....

10. Vindt u dat de leerkracht van uw kind het onderwijs voldoende aanpast aan de onderwijsbehoeften van uw kind?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Soms, namelijk op het gebied van.....

11. Vindt u dat uw kind goed begrepen wordt door zijn/haar leerkracht?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Soms

12. Ik ervaar de hoogbegaafdheid van mijn kind als moeilijk

- ☐ Nee
- ☐ Ja, omdat.....

Heeft u suggesties voor betere begeleiding van uw kind?

Is snel van begrip.			
Is in staat om grote denk- en leerstappen te maken.			X
Laat zien over een goed geheugen te beschikken.			
Toont een brede algemene interesse.			X
Is een scherpe waarnemer.			
Kan verworven kennis goed toepassen.		X	
Is sterk in het oplossen van problemen.		X	
Laat zien over een groot analytisch vermogen te beschikken.			X
Is een doorvrager.			
Drukt zich mondeling beter uit dan leeftijdgenoten.			X
Toont een creatief denkvermogen.			X
Wekt de indruk geestelijk vroegrijp te zijn.	X		
Zoekt uitdagingen.		X	
Toont een groot doorzettingsvermogen.		X	
Is perfectionistisch ingesteld.			
Valt op door een origineel gevoel voor humor.			X
Wil graag de dingen zelf bepalen.		X	
Kan nadenken over zijn eigen rol bij dingen die gebeuren.		X	
Zoekt vooral contact met oudere kinderen.	X		
Is geneigd om dingen steeds ter discussie te stellen.		X	
Kan sterk opgaan in een onderwerp dat hem aanspreekt.			
Komt met ongebruikelijke oplossingen en uitspraken.			X

emene indruk ouders

4 vraag 19: speelt wel heel veel met zus
1, maar zg is door PPD Nos wel heel "i
voor haar leeftijd. Bernd zoekt zelf geen
andere kinderen uit, speelt liefst met jonge

Is snel van begrip.			
Is in staat om grote denk- en leerstappen te maken.			
Laat zien over een goed geheugen te beschikken.			
Toont een brede algemene interesse.			
Is een scherpe waarnemer.			
Kan verworven kennis goed toepassen.			
Is sterk in het oplossen van problemen.			
Laat zien over een groot analytisch denkvermogen te beschikken.			x
Is een doorvrager.			x
Drukt zich mondeling beter uit dan leeftijdgenoten.			
Toont een creatief denkvermogen.			
Wekt de indruk geestelijk vroegrijp te zijn.			
Zoekt uitdagingen.			
Toont een groot doorzettingsvermogen.			
Is perfectionistisch ingesteld.			
Valt op door een origineel gevoel voor humor.			
Wil graag de dingen zelf bepalen.			
Kan nadenken over zijn eigen rol bij dingen die gebeuren.			
Zoekt vooral contact met oudere kinderen.		x	
Is geneigd om dingen steeds ter discussie te stellen.			x
Kan sterk opgaan in een onderwerp dat hem aanspreekt.			x
Komt met ongebruikelijke oplossingen en uitspraken.			x

Algemene indruk leerkracht

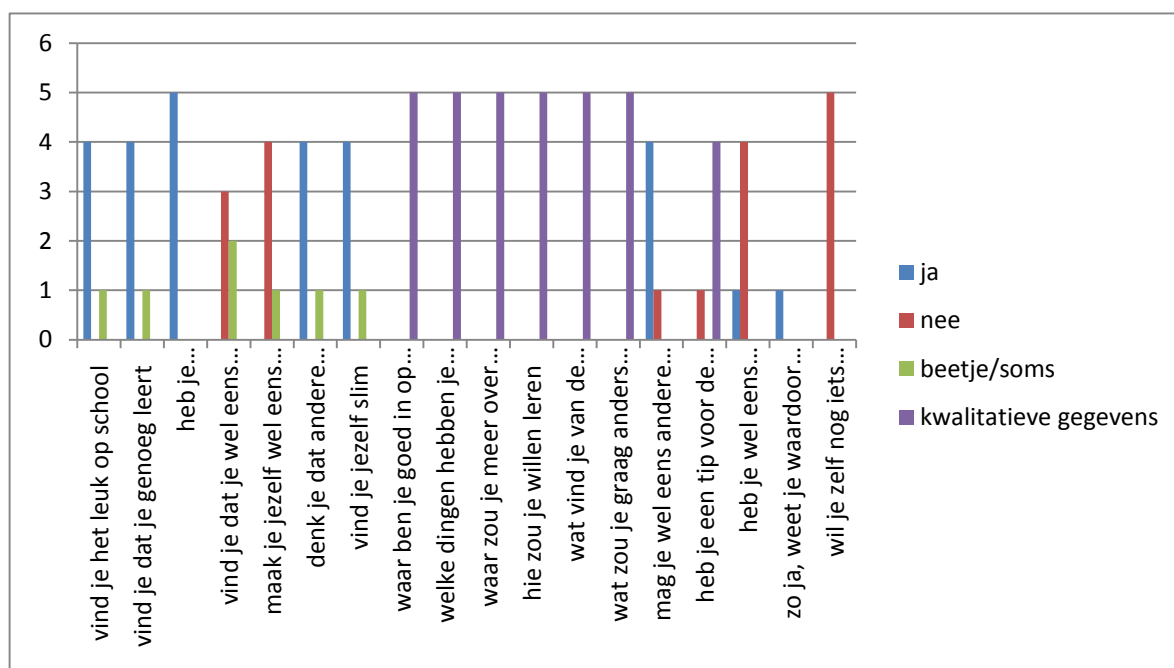
Leerling scoort op methode en niet methode toetsen boven gemiddeld. leerling is zelfgericht en zelfstandig. Tekent zeer gedetailleerd. Logisch denken ook boven gemiddeld

- Leerkrachten scoren 10x lager dan ouders, te weten op:
 - Is snel van begrip
 - Toont een brede algemene interesse
 - Is een scherpe waarnemer
 - Is sterk in het oplossen van problemen
 - Laat zien over een groot analytisch denkvermogen te beschikken
 - Is een doorvrager
 - Toont een creatief denkvermogen
 - Wekt de indruk geestelijk vroegrijp te zijn
 - Is perfectionistisch ingesteld
 - Zoekt vooral contact met oudere kinderen
- Leerkrachten en ouders scoren 5 x hetzelfde, te weten op:
 - Is in staat om grote denk- en leerstappen te maken
 - Laat zien over een goed geheugen te beschikken
 - Kan verworven kennis goed toepassen
 - Kan nadenken over zijn eigen rol bij dingen die gebeuren
 - Kan sterk opgaan in een onderwerp dat hem aanspreekt
- Leerkrachten scoren 6 x hoger dan ouders, te weten:
 - Drukt zich mondeling beter uit dan leeftijdsgenoten
 - Zoekt uitdagingen
 - Toont een groot doorzettingsvermogen
 - Valt op door een origineel gevoel voor humor
 - Wil graag dingen zelf bepalen
 - Is geneigd om dingen steeds ter discussie te stellen
- De laagste score valt op: zoekt vooral contact met oudere kinderen.
- De hoogste score valt op: Laat zien over een goed geheugen te beschikken.
- Andere hoge scores vallen bij:
 - Is snel van begrip
 - Is in staat om grote denk- en leerstappen te maken
 - Laat zien over een goed geheugen te beschikken
 - Is een scherpe waarnemer
 - Kan verworven kennis goed toepassen
 - Drukt zich mondeling beter uit dan leeftijdsgenoten
 - Wil graag dingen zelf bepalen
 - Kan sterk opgaan in een onderwerp dat hem aanspreekt

Op sociaal-emotioneel gebied spreken ouders hun zorg uit over:
• (samen)spel verschilt per vriendje • Leidinggevend naar andere kinderen • Kind zoekt veiligheid in de klas • Kind wil acceptatie in de groep • Zorg op het sociale vlak • Kind neemt veel problemen van school mee naar huis en blijft daarin hangen • Kind speelt veel met oudere zus van 11, maar zij is door PDDNOS wel erg jong voor haar leeftijd.
M.b.t. de leer- en persoonlijkheidseigenschappen die horen bij (hoog)begaafdheid benoemen de ouders:
• Kind houdt niet van herhaling • Kind heeft brede interesse • Heeft veel begeleiding nodig in het leren toepassen van aangeleerde vaardigheden • Kind is hongerig naar leren
overig
• Moeite met plannen • Ouders zijn blij dat er nu op school aandacht voor hoogbegaafdheid is.

naam	leerling 1	leerling 2	leerling 3	leerling 4	leerling 5
Wat doe je het liefst op school?	rekenen en taal	K'nex	geschiedenis en meehelpen	rekenen en taal	rekenen, ben altijd snel klaar
Waar ben je goed in?	taal, ik kan goed lezen	K'nex, ik kan coole dingen bouwen met en zonder voorbeeldkaart	schrijven (ik kan van recht naar schuin schrijven) en taal; dit is erg gemakkelijk ik weet al bijna alles.	rekenen	rekenen
Wat zal de juf zeggen als ik vraag waar je goed in bent?	: lezen	knutselen	in de klas weet ik het niet, buiten de klas in gym	rekenen en taal	rekenen
zullen papa en mama zeggen?	ook lezen	tekenen	dictee	ook rekenen en taal	bouwen met K'nex en Lego
ben je niet zo goed in?	min-sommen bij rekenen, terugtellen vind ik moeilijk	een eigen tekening inkleuren, er staan dan geen lijntjes omheen	aardrijkskunde; er staan dan vaak meerkeuzevragen. Ik vind het moeilijk om te kiezen.	luisteren	Spelling vind ik soms moeilijk
Wat doe je niet graag?	eigenlijk is alles leuk op school	ik vind alles leuk	rekenen; ik kan niet goed naar het bord kijken, er zit een ander kind voor en die zit steeds op 2 poten van zijn stoel. Daar heb ik last van	ik vind het niet fijn om lang naar de juf te moeten luisteren.	in m'n eentje werken
Hoe zou de dag eruit zien als jij de baas zou zijn?	zou ik eerst een verjaardag vieren en daarna hetzelfde als anders.	de hele dag inloop; dan kan ik de hele tijd K'nexen, even tv kijken en dan naar huis.	dan zou ik een meester- en juffendag vieren met leuke spelletjes.	dan zou ik alles op het bord schrijven wat we moeten doen en dan kan iedereen beginnen. Als we dan klaar zijn kunnen we leuke spelletjes doen of technieken of handvaardigheid.	Moeilijk werk met rekenen, oefenen met spelling wat ik niet goed snap, een langere pauze en 's middags vrij om te tennissen
Wat zou je willen veranderen op school? Heb je een tip voor de meester of de juf?	moeilijkere taalwerkjes, meer uitdaging en van te voren wil ik graag weten wat we gaan doen die dag.	zelf mogen weten wat je gaat knutselen en schrijfletters van groep 3 leren	dat kinderen een keer de meester of juf mogen zijn; ik ga dan een groooooote les geschiedenis geven, 3 blz. schrijven en maar een halve blz. rekenen.	kinderen vlugger aan het werk laten gaan als ze het al snappen	moeilijker rekenwerk en met iemand samenwerken
Wat vind je van de leerstof die je aangeboden wordt?	ik hoef bij rekenen niet meer alles mee te doen, maar krijg een aparte rekenweektaak. Bij taal krijg ik Humpie Dumpie van de juf. Het eerste boekje was best moeilijk, de tweede ook, maar nu wordt het wel weer gemakkelijk		ik vind het wel goed, maar soms wil ik wel iets extra's	dat vind ik wel goed, ik wil alleen eerder beginnen	ik zou wel moeilijker rekenwerk willen, de rest is wel goed.

Hoe zou je het vinden als je met andere kinderen buiten de klas mag samenwerken?	dat lijkt me heel leuk. Dan kan ik ook eens hulp vragen aan een ander kindje. Nu ben ik het enige zonkind dat andere werkjes mag doen, dat vind ik niet zo fijn. Ik wil alleen niet met grote kinderen uit groep 5, die zijn veel eerder klaar met alles	heel leuk, dan wil ik ook wel samen met Cas een tekening maken Ik wil dan ook leren schrijven net als in groep 3.	leuk, dan kan ik andere kinderen ook helpen	leuk, dan kunnen we elkaar helpen	leuk, ik vind het niet fijn om in mijn eentje te werken.
Hoe is het contact met je klasgenoten?	goed	goed, Tessa en Beau zijn mijn vriendinnetjes	Cas is mijn beste vriend. Caley niet, die krabt mij altijd	goed, ik heb veel vriendinnen	ik heb veel vrienden, maar Sander en Willem zijn mijn beste vrienden.

Kwalitatieve gegevens van de kinderen

9. Waar ben je goed in op school?

- Rekenen
- Rekenen en taal
- knexx bouwen, lezen en rekenen, tekenen en met lego bouwen
- geschiedenis, aardrijkskunde en natuur
- Lezen, schrijven, rekenen

10. Welke dingen hebben jouw interesse?

- Tennis
- Rekenen, taal, techniek, handvaardigheid
- tekenen, knexx, tractors, bouwen, dingen maken
- Dinosaurussen, haaien en orka's, natuur, skeletten,
- geschiedenis

11. waar zou je meer over willen leren?

- Geschiedenis, het oude Egypte
- Woordenschat
- over tractors, bouwen en het alfabet
- Dialect, nieuwe talen, hoe machines werken, geschiedenis, oorlogen
- Nergens over

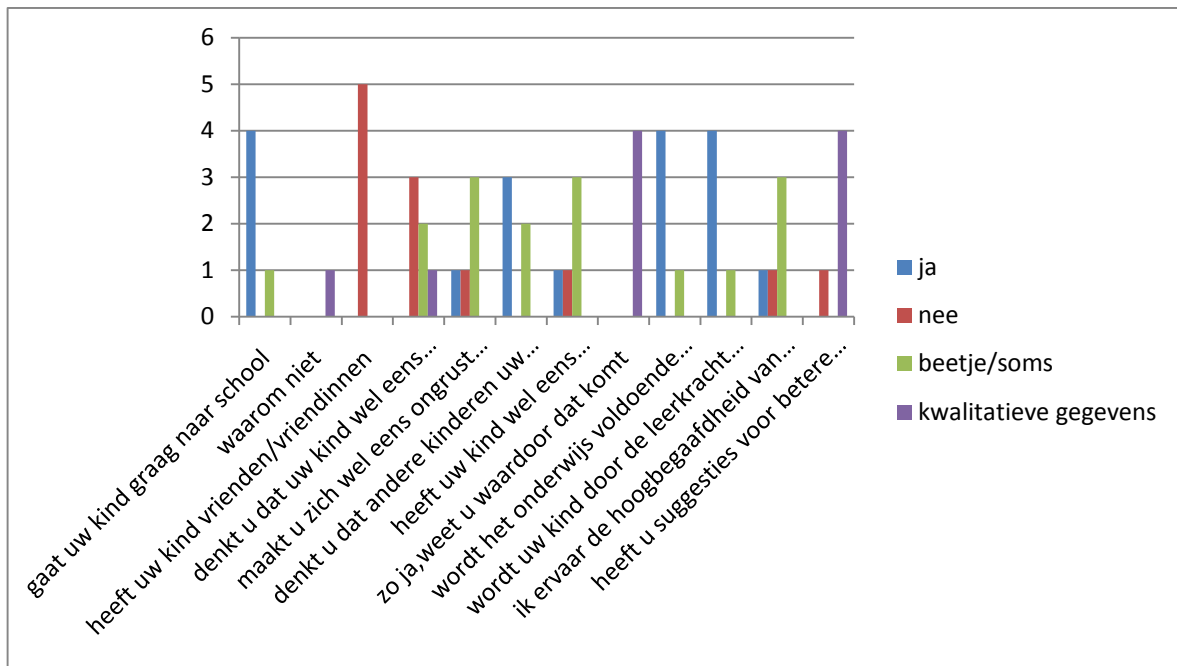
12. Hoe zou je willen leren?

- samen met kinderen uit mijn groep
- alleen in de klas, aparte opdrachten doen
- 3 x samen met kinderen uit andere groepen die ook extra werk mogen doen

13. Wat vind je van de leerstof die je aangeboden krijgt?

- Voldoende

- 3 x Goed
 - onvoldoende, ik wil meer
14. wat zou je graag anders willen bij de leerstof?
- betere uitleg bij de som
 - als kinderen weten wat ze moeten doen dat ze dan aan het werk mogen in plaats van naar de instructie luisteren
 - Meer rekenen, lezen en aparte opdrachten maken
 - Lessen van aardrijkskunde duren lang....
 - Moeilijkere leesles
16. heb je een tip voor de meester/juf over je leerstof?
- ✓ Nee
 - ✓ als ik weet wat ik moet doen zou ik het liever gaan maken i.p.v. luisteren naar de juf of meester
 - ✓ ik verwacht specifiekere opdrachten op gebied van lezen/ rekenen
 - ✓ moeilijker maken, het is nu te gemakkelijk (bij lezen, schrijven en rekenen)
18. Als je problemen hebt op school, weet je dan waardoor dat komt?
- Ja, omdat ik niet goed luister
 - Ja, omdat ze me pesten
19. Wil je zelf nog iets vertellen over wat jij nodig hebt op school?
- Meer “inloop” doen... meer lezen
 - Moeilijker lezen

Kwalitatieve gegevens van de ouders:

2. Als uw kind niet graag naar school gaat, kunt u dan aangeven waardoor dit komt?

- Er zijn dan problemen

9. Als uw kind problemen op school heeft, weet u dan waardoor dat komt?

- hij begrijpt soms kinderen verkeerd en dan denkt hij dat hij gepest wordt.
- Ja, omdat ze meestal te veel kletst, maar soms weten we niet dat er iets gaande is omdat ze zelf daar thuis niks over verteld
- Gedragsproblemen
- Omdat ze zich lange tijd heeft verveeld op school

12. Ik ervaar de hoogbegaafdheid van mijn kind als moeilijk

- nu nog niet, maar voor de toekomst verdient het wel extra aandacht.
- Omdat het moeilijk is de problemen die er spelen helder te krijgen en de juiste begeleiding daarop te krijgen.
- omdat I. heel weinig slaapt. Daarnaast zijn de eerste drie jaren op school moeizaam verlopen omdat men op school niet goed raad wist met haar.

Heeft u suggesties voor betere begeleiding van uw kind?

- Wij zijn erg blij met de begeleiding die er nu vanuit de Stoklandschool al is. Het feit dat dit door jullie nu al gesignaleerd wordt, vinden wij erg fijn. Wij hopen dat dit een goed vervolg krijgt. Vooral op sociaal-emotioneel gebied zal dat misschien nodig zijn.
- Nee wij denken dat ze gewoon lekker mee kan op school en wij vinden het al fijn dat ze soms wat extra werk krijgt als ze eerder klaar is met de normale taken. Wij zelf ervaren K. niet als hoogbegaafd maar als een wat slimmer kind die makkelijk leert. Wanneer is je kind hoogbegaafd ?

- Meer individuele begeleiding van mensen die hier ervaring mee hebben.
- Veelzijdig aanbod van lesstof naast de standaard lesstof. (BV natuur, geschiedenis en aardrijkskunde)
Meer communiceren met ons als ouders
Weinig druk opleggen en veel eigen verantwoordelijkheid geven.

Voordat de leerkracht overgaat tot het nemen van specifieke maatregelen voor (hoog)begaafde leerlingen is het van belang dat er aandacht besteed wordt aan een aantal voorwaarden binnen de eigen groep. Om ruimte te creëren voor het besteden van aandacht aan de behoefte van individuele leerlingen moet de leerkracht eerst komen tot een effectief klassenmanagement. Naast allerlei organisatorische maatregelen speelt de houding van de leerkracht een doorslaggevende rol bij het welslagen van de genomen maatregelen. De interactie tussen leerkracht en leerling is sterk bepalend voor het welbevinden van de leerling (Kaput, 2001). Dit welbevinden is bepalend voor het zelfbeeld en daardoor voor de leerprestaties. De competentiegevoelens van de leerling worden gevoed door en zijn van invloed op dit zelfbeeld. Aspecten als wederzijds vertrouwen, veiligheid, positieve feedback, het maken van onderlinge afspraken, lichaamstaal en het ruimte geven aan elkaar zijn voorwaarden voor een goede leeromgeving.

Toegespitst op de begeleiding van (hoog)begaafde leerlingen moet een leerkracht een positieve houding t.o.v. het verschijnsel (hoog)begaafdheid tonen. De leerling moet zich geaccepteerd voelen, m.a.w. de leerkracht moet de cognitieve mogelijkheden erkennen, ook al komen die niet altijd optimaal naar voren. De leerkracht zal extra aandacht aan het leerproces moeten geven en minder aan de leerresultaten. De leerling wil graag feedback op het leerproces waarlangs hij een resultaat bereikt.

Leerkracht moet weten wat compacten en verrijken inhoudt en kan een keuze maken uit en vorm geven aan het onderwijsaanbod.

Leerkracht moet vroegtijdig kunnen signaleren.

De leerkracht moet over een basis kennis beschikken over hoogbegaafdheid en de problematiek die kinderen kunnen ervaren.

De leerkracht moet op de hoogte zijn van processen binnen de sociale vaardigheidsontwikkeling en deze ook kunnen herkennen.

Conclusie en grafieken leerlingen DHH

Bij leerling 1 zegt het DHH dat zowel ouders als leerkracht voldoende kenmerken van begaafdheid zien. De didactische prestaties vormen aanleiding om te kunnen aannemen dat we te maken hebben met een leerling met een brede ontwikkelingsvoorsprong. Er is geen sprake van een brede didactische voorsprong op de 6 kernontwikkelingsgebieden²¹. De resultaten uit de lijsten geven aan dat er over de hele linie voldoende indicaties zijn die het aannemelijk maken dat we te maken hebben met een leerling met een algemene ontwikkelingsvoorsprong. Conclusie: verder didactisch onderzoek is nodig.

Bij leerling 2 blijkt dat ouders meer kenmerken van begaafdheid zien dan de leerkracht. De leerkracht scoort in het grensgebied. De didactische prestaties vormen aanleiding om te kunnen aannemen dat we te maken hebben met een leerling die prestaties kan leveren op begaafd niveau. Er is geen sprake van een ruime didactische voorsprong op alle drie de belangrijkste vakgebieden²². Conclusie: Deze leerling mag ingedeeld worden bij de eerste leerlijn²³. Bij twijfel kan een extern onderzoek overwogen worden.

Bij leerling 3 (de leerling met een IQ van 129) geven de ouders aan meer kenmerken van hoogbegaafdheid te zien dan de leerkracht. De didactische prestaties van deze leerling vormen aanleiding om te kunnen aannemen dat we te maken hebben met een leerling die prestaties kan leveren op begaafd niveau. Omdat deze leerling een hoog IQ heeft, is er voor die leerling ook de signaleringslijst voor onderpresteren ingevuld. Daarvan zijn veel kenmerken aanwezig. Conclusie: Een handelingsplan gericht op onderpresteren is raadzaam voor een periode van 6 weken.

Bij leerling 4 geeft het DHH aan dat de leerkracht voldoende kenmerken van begaafdheid ziet, de ouders wat minder. De didactische prestaties op groepsadequaat niveau zijn zodanig dat er sprake is van een score op het grensgebied tussen een goede leerling en een leerling die prestaties kan leveren op begaafd niveau. Conclusie: Het is raadzaam om te kijken wat de resultaten zijn bij de factor onderpresteren. Extern onderzoek is raadzaam.

²¹ Taal/denken –wereldverkenning –ordenen -ruimtelijke oriëntatie –tijdsoriëntatie-taakgerichte vaardigheden.

²² Begrijpend lezen-spelling-rekenen

²³ Sluit aan op de reguliere leerstof, verwerking op hoger niveau, inhoud, vorm geving en Verwerking op een hoger niveau dan de reguliere leerstof
Inhoud, vormgeving en werkvorm aantrekkelijk

Bij leerling 5 (gr.7) zegt het DHH dat zowel ouders als leerkracht onvoldoende kenmerken zien van begaafdheid. Aangezien deze leerling al sinds gr. 3 gevolgd wordt t.a.v. gedrag en leerprestaties en het onderwijsaanbod hierop is afgestemd, wordt door de ouders besloten om toch een extern onderzoek aan te vragen. Uitslag WISC; IQ van 132 !!

Conclusie: verder diagnostisch onderzoek is nodig en deze leerling mag zeker leerstof vanuit de eerste leerlijn aangeboden krijgen. Leerstof van de tweede leerlijn kan overwogen worden, leerlingkenmerken in acht genomen.

“Signalering

- De leerkracht moet weten welke leer- en persoonlijkheidskenmerken kenmerkend zijn voor hoogbegaafde leerlingen;
- De leerkracht moet in staat zijn om deze kenmerken terug te zien in observaties van het dagelijks gedrag van de leerling;
- De leerkracht moet in staat zijn te differentiëren tussen A en A+ scores bij LVS toetsen;
- Leerkrachten groep 1-2 moeten in staat zijn om de reguliere ontwikkelingslijnen van kleuters te benoemen en te herkennen (zonder herkenning van het ‘gewone’ is geen herkenning van het ‘afwijkende’ mogelijk);
- De intern begeleider/remedial teacher moet een beslissing durven nemen die in strijd is met het advies van het protocol als aanvullende informatie daartoe aanleiding geeft.

Diagnostiek

- De leerkracht moet een goede observatie naar de leerling kunnen uitvoeren;
- De intern begeleider moet effectief kunnen doortoetsen en gedrag van de leerling tijdens het toetsen kunnen interpreteren en beoordelen;
- De leerkracht/intern begeleider /remedial teacher moet een diagnostisch gesprek met de leerling kunnen voeren zonder dat deze zich door de situatie bedreigd voelt;
- De intern begeleider/remedial teacher moet in staat zijn een analyse van de onderzoeksgegevens te maken;
- De intern begeleider/remedial teacher moet in staat zijn een goed oudergesprek te voeren waarbij zowel de ouders als de leerkracht zich gehoord voelen in hun zorg en observaties.
- De intern begeleider/remedial teacher moet over voldoende communicatieve vaardigheden beschikken om een voor derden duidelijk eindverslag te schrijven.”

